

MARTINSKÝ Evanjelik

2009/3

ROČNÍK 16

Vtedy povedal učeníkom: Žatvy je síce mnoho,
ale pracovníkov málo, preto proste Pána žatvy,
aby vyslal pracovníkov na svoju žatvu.

Mt 9, 37-38

*Ale otec mu povedal:
Dieťa moje, ty si vždy so mnou,
a všetko, čo mám, je tvoje.*

L 15, 31

VĎAKA

Alžbeta Ondusková

Za lúky plné kvetnej vône,
za tisíce hviezd na oblohe,
za žblnkotavý prameň čistý
i za belasé horské štíty,
za všetko vďaka Ti, Pane.

Za slnka lúče trblietavé,
za rannej rosy perly vzácne,
za vánok jarný, ktorý hladí,
tiež za spev vtáčí po chotári,
za všetko vďaka Ti, Pane.

Za dáždik, ktorý hrudu zvlaží,
za voňajúce steblo trávy
aj vlniace sa klasy v poli,
za studničku skrytú v kroví,
za všetko vďaka Ti, Pane.

Za slovo, ktoré vieru plodí,
za nádej, čo znie za obzory,
za lásku, čo k nám z nebies vanie,
z kríža sväte požehnanie,
za všetko vďaka Ti, Pane.

Za náručie, ktoré tak hreje,
za hriechov našich odpustenie,
za milosti stôl nám prestretý,
za dar viery, život večný,
za všetko vďaka Ti, Pane.

*Z knižočky duchovnej poézie
Ruky k Pánu vystieram*

*A čo by som ľudskými jazykmi hovoril, aj anjelskými, a lásky by som nemal,
bol by som iba cvendžiacim kovom a zvučiacim zvonom.*

1K 13, 1

Milé sestry a bratia!

Vzkriesenie Pána Ježiša Krista bolo udalosťou prelomovou a šokujúcou. Keď už hrstka najvernejších stráca po ukrižovaní všetky nádeje a očakávania, keď sa rezignovane uľahuje do ústrania a považuje to všetko predtým za skončenú záležitosť, zrazu prichádzajú ženy od hrobu so správou ako blesk z jasného neba: On vstal! On žije! Je to neuveriteľné a šokujúce! Naozaj je to tak? Veď potom všetko to, čo zvestoval a konal, je pravda, skutočnosť. Potom je On Boh a Spasiteľ. A tým sa všetko radikálne mení! Naozaj je to tak: On žije! On je vzkriesený Pán! Ježiš Kristus je živý Boh! A toto je poslanstvo každej ďalšej nedele po nedeli Kristovho vzkriesenia. To je poslanstvo dnešnej slávnostnej nedele, ale aj každej bežnej nedele: On vstal z mŕtvych! Jeho cirkev je cirkvou živého Boha. Jeho nasledovníci sú svedkami a zvestovateľmi vzkrieseného Krista. Pán Ježiš Kristus im dal jasnú úlohu: choďte a zvestujte.

Už viac ako 2000 rokov sa šíri zvesť o živom Bohu, o vzkriesenom Ježišovi Kristovi. O tom, ako sa šíri tým obvyklým spôsobom, sme už veľa počuli aj hovorili. Dnes by som si chcel všimnúť jeden špecifický nástroj tejto zvesti, ktorý slúži cirkvi už stáročia. Dnes sa pokladá za samozrejmu a prirodzenú súčasť kresťanstva. Tým nástrojom poslanstva vzkrieseného Krista je zvon. Hlas zvona hovorí: tu je miesto, kde sa kresťania schádzajú k modlitbám, chválam, vďakám, prosbám, schádzajú sa ku zvesti, k sviatostiam, tu je viera v živého Boha. Hlas zvona zároveň pozýva: poďte do spoločenstva veriacich, poďte slúžiť Hospodinovi! Zvoláva k bohoslúžbe. Hlas zvona upozorňuje aj na našu pomínutelnosť – ranným alebo večerným zvonením, pravidelným odbíjaním hodín. Tiež pri vyprevádzaní zosnulých vypovedá o tom, aký pomínutelný a krátky je čas nášho života. Ktosi to pekne vyjadril: keď prestane biť srdce človeka, začne biť srdce zvona. Túto skutočnosť pozvania a pomínutelnosti veľmi pekne vystihuje aj nápis na našom tzv. jubilejnom zvone. Bol kúpený pri 150. výročí postavenia nášho chrámu, je umiestnený v strednej časti veže, váži 140 kilogramov a dá sa na ňom zvoniť iba manuálne. Nápis znie: *Boha chválím, živých povolávam, mŕtvych oplakávam.*

Vedľa tohto zvona je umiestnený tzv. jahodnícky zvon. Pochádza z bývalej zvonice v Jahodníkoch. Na jej mieste je dnes postavená základná škola. Bol vyrobený v roku 1759, teda zvonil ešte v časoch Márie Terézie. Práve v tomto roku má 250-ročné jubileum. Nie je to úžasný kus histórie? Tento zvon vypovedá o tom, že poslanstvo o vzkriesenom Kristovi prežíva stáročia. Menia sa doby, vlády, ľudia. Ale slovo nášho Boha zostáva naveky.

Počas 1. svetovej vojny boli pôvodné zvony zrekvirované. Surovým spôsobom boli zhozené z okna veže na Memorandové námestie a pri dopade sa rozbili. Celý deň pred touto udalosťou tieto zvony vyzváňali. Takto sa s nimi v Martine evanjelici rozlúčili a vydali svedectvo o tom, aký vzťah mali k týmto nástrojom Božieho poslanstva.

Po vojne v roku 1923 sa zo zbierok zakúpili tri nové zvony, ktoré slúžia aj v súčasnosti. Na najmenšom z nich, 130-kilogramovom, je nápis: *Čo vojna vzala, to láska dala.* Nazval by som ho zvonom lásky. Znakom lásky je srdce. Zvon bez srdca by bol nemý. Rov-

nako nemé by bolo aj naše svedectvo o Pánovi Ježišovi Kristovi, keby bolo bez srdca. Tam, kde sa živý Boh dotýka nášho srdca, tam sa ono rozhorí pre Krista, pre zvesť evanjelia. Tak to skúsili aj učeníci v Emaus, keď rozprávali o rozhovore so vzkrieseným Ježišom Kristom: Či v nás nehoreli srdcia, keď nám cestou vysvetľoval Písma? – ten istý deň sa vrátili z tejto cesty do Emaus naspäť do Jeruzalema, aby zvestovali učeníkom: Ježiš žije! Stretli sme vzkrieseného Pána! Takáto je zvesť horiaceho srdca. Zvučná, radostná, plná nadšenia ako hlas zvonu.

Stredný zvon váži 350 kilogramov a je na ňom citát z L 2, 14 v biblickej kraličtine: *Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj ľidom dobrá vôľa.* Tento zvon by som nazval zvonom chvály. Je hlasom Božej slávy, ktorú priniesol narodený a oslávený Pán Ježiš Kristus. Chvála, oslava Boha musí byť počuť. Preto sú zvony umiestnené najčastejšie vo veži, aby podobne ako anjelský chválospev – bolo počuť ich hlas všade. Ak je naše kresťanstvo ozajstné, chvála a oslava musia byť počuť. Musia byť zreteľné, zvučné. Ak to tak nie je, sme ako veža bez zvonov.

Najväčší zvon váži 471 kilogramov a nazval by som ho zvonom spravodlivosti. Je na ňom napísané: *Niet pravdy zmučenej, ó niet, ktorá neprešla by slávu. Niet krivdy najmenšej, ó niet, juž Boh by nestrestal.* Prvá časť vystihuje nádherné veľkonočné posolstvo: Niet pravdy zmučenej, ó niet, ktorá neprešla by slávu. Druhá zasa upozorňuje na uskuťčnenie Božej spravodlivosti, ktorá sa s istotou naplní. Neostane nepotrestaná ani najmenšia krivda, ktorá nebola prikrytá Božou milosťou. Upozorňuje nás na vážnosť Božieho súdu.

Naše zvony teda ohlasujú posolstvo lásky, chvály a spravodlivosti.

Mohli by sme tieto zvony nazvať aj iným spôsobom. To prvé, čo sa spomína v súvislosti s ovocím Ducha, je láska. Vieme, že ozajstné nadšenie pre zvesť evanjelia prináša Boží Duch. Najmenší zvon mohli by sme teda nazvať aj svätodušným. Sláva na výsostiach Bohu je typický vianočný text, a tak by sme mohli stredný zvon nazvať i vianočným. Zmučená pravda, ktorá sa mení na slávu, je posolstvom Veľkej noci. Preto by mohol byť náš najväčší zvon aj veľkonočným. A tak by sme mali zvony, ktoré sa spájajú s tromi najväčšími kresťanskými sviatkami – Vianocami, Veľkou nocou a sviatkami Svätého Ducha.

Ľste dva postrehy spojené so zvonmi: tie naše sú zladené do D-duru. Nie je dôležitá hmotnosť zvonu a jeho rozmery, ale to, aby ladil s ostatnými. Nie je dôležité, či mám väčšiu, alebo menšiu úlohu pri hlásaní radostnej zvesti evanjelia. Dôležité je, aby táto zvesť bola v jednote s Otcom a vo vzájomnej jednote. Rozladený zvuk zvonov by bol nepríjemný. Rozladená, nesúrodá, nejednotná zvesť evanjelia by sa minula účinku. Ten druhý postreh: zvony väčšinu času mlčia. Kým prehovorím, mal by som si v sústreďnenom tichu premyslieť, čo poviem, aby následná výpoveď mala ten správny zvuk.

Na záver sa ešte dotkneme krátku nášho textu: Čo by som ľudskými jazykmi hovoril, aj anjelskými, a lásky by som nemal, bol by som iba cvendziacim kovom a zvučiacim zvonom. Bez lásky, bez srdca naplneného Pánom Ježišom Kristom, by bolo naše posolstvo prázdne.

Nech nám naše zvony a ich srdcia pripomínajú, že takúto zvesť, ktorá je zvesťou radostného srdca o vzkriesenom Ježišovi Kristovi, počuť zvučne a jasne. Nech nám k tomu Pán Boh pomáha. Amen.

JÁN HROBŇ,
zborový farár

Zaplňte prázdne miesto

Keď nečistý duch vyjde z človeka, blúdi po miestach bez vody a hľadá odpočinok, ale nenachádza. I povie si: Vrátim sa do svojho domu, odkiaľ som vyšiel. A keď príde, nájde ho prázdny, vymetený a vyzdobený. Vtedy odíde, vezme so sebou sedem iných duchov, horších, ako je on sám, a vojdúc, prebývajú tam. A tak sú posledné veci onoho človeka horšie než prvé. Takto bude aj s týmto zlým pokolením.

Mt 12, 43–45

Milí bratia a sestry!

V posledných dňoch možno vidieť množstvo nových bilbordov a plagátov aj v súvislosti s voľbami do Európskeho parlamentu. Presvedčil som sa o tom na ceste do Prešova na zasadnutie dištriktuálneho presbyterstva. Musím sa priznať, že patríam k tým, ktorí takejto forme oslovenia nevenujú dostatočnú pozornosť. No upútal ma jeden bilbord, taký akoby „zabudnutý“, ktorý nie je o politike. Bolo na ňom veľké farebné srdce a v ňom nápis: ZAPLNTE PRÁZDNE MIESTO!

Je to fantastické zistenie, pretože v čase, keď si myslíme, že svet nám ponúka nepreberné množstvo materiálu, myšlienok, ktorými sú naplnené mnohé srdcia, si niekto všimne, že môže byť veľa srdc úplne prázdnych.

Uvedomil som si v tej chvíli, že nebezpečné nemusí byť len srdce naplnené zlým, ale rovnako nebezpečné môže byť aj srdce, ktoré je úplne prázdne.

Náš biblický text nám o takomto nebezpečí hovorí spôsobom blízkym pre dobu, v ktorej žil Pán Ježiš Kristus. Srdce človeka prirovnáva k domu. Zlý duch (zrejme pôsobením ducha Božieho) z tohto domu musel odísť. Evanjelium hovorí, že išiel na miesto, kde nieto vody ani odpočinku. Je to púšť. A hoci je púšť na prebývanie zlého ducha typickým domovom – spomeňme na pokúšanie Pána Ježiša Krista, predsa zlý duch neostáva v púštnej krajine, ale hľadá spôsob, ako sa dostať späť do ľudského srdca, odkiaľ bol vyhnaný. Vie, že sa z toho srdca nedostal len tak náhodou, ale že musel odísť nedobrovoľne, pretože ho vyhnal boží prst. Posilní sa ešte siedmimi inými zlými – ba horšími – duchmi a obsadzuje sice vymetený, vyzdobený, ale prázdny, nikým neobsadený dom.

Sestry a bratia, dovoľte mi reagovať na niektoré momenty tohto biblického príbehu.

Čítali sme, že keď vyšiel nečistý duch z človeka, išiel na púšť, ale keď nenašiel odpočinutie, vrátil sa do svojho domu, odkiaľ vyšiel. Každý z nás máme radi svoju domovinu. Miesto, kde sme sa narodili, miesto, ktoré nám je určené. Jediný, kto neznáša svoju domovinu, je diabol. Voľakedy nám hovorili, že čerti bývajú v pekle. Možno tam bývajú, ale bývajú tam neradi. Aj nečistý duch z nášho príbehu nemá rád svoju domovinu, určené miesto: krajinu bez vody. Omnoho lepšie sa cíti v srdci človeka. A preto sa tam chce a bude chcieť za každú cenu dostať. Toto by sme mali mať na pamäti, keď si budeme myslieť, že zlo a diabol sa vyhýbajú človeku. Že zlo sa nachádza len na púšti – naším jazykom povedané, len v koncentračných táboroch, v starých mestských štvrtiach a v zbúraniskách, kde sa grupujú tí, ktorých by sme neradi stretli aj cez deň. Áno, ono tam prebýva, ale omnoho radšej v srdciach pekných a vyzdobených.

Tak sme to čítali: A keď príde, nájde vymetený a vyzdobený, ale prázdny, neobsadený priestor v našom srdci. Pán Ježiš Kristus doslova zdôrazňuje prázdnotu srdca. S najväčšou pravdepodobnosťou hovorí o človeku, ktorý bol milosťou Božou oslobodený od hriechu, ale časom sa z tejto Božej milosti stratil. Mám tu, bratia a sestry, na mysli mnohých pokrstených, ktorým rodičia a krstní rodičia nevenovali po krste dostatočnú pozornosť. Srdce takéhoto dieťaťa bolo očistené, ale nemalo byť čím naplnené. Nikto sa totižto o jeho srdce nepostaral. Dokonca ani len konfirmácia nestačila aspoň sčasti vyplniť túto prázdnotu. A tak ostalo prázdne.

Často sa tvrdí, že mládež sa nudí. Inak povedané srdce mladých je prázdne. Nieže by nebolo čím ho zaplniť, ale to, čoho je nadostač a čo nám doslova tento svet natíska, nezaplní srdce v tom pravom zmysle. Je to voda, po ktorej bude smädné nadsať. Srdce človeka dokáže skutočne zaplniť len voda života, o ktorej hovorí Pán Ježiš, že kto sa z nej napije, nebude žízniť naveky. A tak srdce mladého človeka plnené kaďečím, ostáva v skutočnosti prázdne.

Nejde tu dokonca ani o to, že by sa nikto o toto srdce nezaujímal: Ježiš Kristus zdôrazňuje, že bolo pekné a vyzdobené. Koľkokrát zápasíme s niektorými rodičmi o to, že nestačí, keď si ich deti budú mať čo obliecť, čo zjesť. Nestačí dokonca ani len to, že ich syn alebo dcéra úspešne skončia školu, nájdu si výbornú prácu a založia si rodinu. To všetko je síce dôležité, ale je to len výzdoba, dekorácia srdca, ktoré ostáva prázdne. Nie je pripravené uvažovať duchovne. A takéto srdce, takýto prázdny dom, nikým nechránený a k tomu ešte aj pekne vyzdobený, pozýva, doslova priťahuje cudzích nájomníkov. Umožňuje, aby nečistý duch, ktorý bol vyhnaný, mohol sa vrátiť späť. Aby sa dokonca tešil, že dom, do ktorého sa vracia, je omnoho krajší, ako keď z neho odchádzal. Akoby sa v tom všetkom znázorňovala takzvaná „dômyselnosť“ ľudského umu, utupovaná ateizmom, ktorá sa stala voči Božej ochrane imúnnou. Inými slovami, keď nečistý duch odchádzal, bolo to detské srdce, teraz je to dospelé srdce, vyzdobené intelektom a mocou. Preto si povoláva na pomoc ešte iných siedmich duchov, aby tento objekt čo najlepšie využil. Je v tom náznak aj akéhosi organizovaného zla. Zrejme to Ježiš Kristus nehovorí náhodou. Akoby poslucháčom chcel naznačiť, že zlo a bezbožnosť pracujú na vysokej úrovni. Naša polícia si priznáva, že má ťažkosti s odhaľovaním individuálnej zločinnosti, ale omnoho ťažšie je odstrániť organizovaný zločin. Pretože je všade. Má svoje kontakty aj na najvyšších miestach štátnej správy, dokonca i v polícii samej. V tom je jeho obrovská sila. Ak teda z Písma počujeme, že zbral so sebou aj iných siedmich duchov, tak tu ide skutočne do tuhého: nečistý duch cíti, že má mimoriadnu príležitosť. Takto dôkladne vykonaná akcia prináša aj adekvátny výsledok. Pán Ježiš vystríha: posledné veci onoho človeka sú horšie než prv.

Prázdne, vyčistené a vyzdobené srdce. Koľko takých srdc je v našom okolí, v domácnostiach, v školách. Len tých evanjelických, u nás v Martine, ktoré tu dnes medzi nami a s nami nesedia, je veľký počet.

Veľké farebné a prázdne srdce a na ňom nápis ZAPLNĚTE PRÁZDNE MIESTO nás pozýva k modlitbe: prosme Pána Boha, aby zaplnil tie prázdne miesta skôr, než ich obsadí niekto iný. Amen.

NIE VŠETKO JE STRATENÉ

Konfirmácia 24. mája 2009

A hovoril ďalej: Jeden človek mal dvoch synov. Mladší z nich povedal otcovi: Otče, daj mi podiel z majetku, ktorý mi patrí. (otec) rozdelil im majetok. Po nemnohých dňoch zobral mladší syn všetko, odšťahoval sa do ďalekej krajiny a tam v hýrení premrhal si imanie. Keď už všetko premrhal, nastal v tom kraji veľký hlad a on začal núdzu trpieť. Išiel teda a uchytil sa u jedného z občanov toho kraja a ten ho poslal na pole svine pást. I žiadal naplniť si brucho odpadkami, ktoré žrali svine, ale nik mu nedal. Vtedy vstúpil do seba a povedal si: Koľko nádenníkov má hojnosť chleba u môjho otca a ja tu hyniem hladom. Vstanem, pôjdem k otcovi a poviem mu: Otče, zhrešil som proti nebu i proti tebe a nie som viac hoden menovať sa твоjím synom; prijmi ma ako jedného z nádenníkov. I vstal a šiel k otcovi. Keď bol ešte ďaleko, uvidel ho otec, zľutoval sa, príbehol, padol mu okolo krku a vybozkával ho. A syn mu povedal: Otče, zhrešil som proti nebu a proti tebe a nie som viac hoden menovať sa твоjím synom. Ale otec rozkázal sluhom: Prineste rýchlo najkrajšie rúcho a oblečte ho; dajte mu prsteň na ruku a obuv na nohy; potom vezmite vykŕmené teľa, zabite ho a jedzme, veselíme sa. Lebo tento môj syn bol mŕtvy a ožil; bol stratený a našiel sa. A začali sa veselieť.

L 15, 11–24

Milí bratia a sestry, konfirmandi a zvlášť rodičia, ktorým patrí môj dnešný príhovor. Uvediem ho príbehom jedného starého amerického farára z jeho denníka.

Píše sa rok 1963. Z hĺbín medzi regálmi v supermarkete sa ozval rachot, ktorý pripomínal zrážku autobusov s následným leteckým náletom. Odrazu bolo všetko v pohybe. A keby ste sa vydali za mladíkom od pokladnice, ktorý uteká s handrou a vedrom vody, narazili by ste na mladého otca, jeho trojročného syna, prevrátaný nákupný vozík a prevrátaný regál so zeleninou. To všetko na jednej hromade. Dieťa sedí na igelitovom vrečku s čerstvými paradajkami. Plače, ba priam ryčí a jeho slzy sa miešajú so soplom a s krvou z malej odreninky na tvári a slinami vytekajúcimi z úst, ktoré sú dokorán otvorené, a vydávajú zvuk, po ktorom by aj náš farský pes Zoro zaliezol do budy. Dieťa sa navyše aj pocikalo a než táto tragédia doznie, tak sa zrejme ešte aj povracia. Má vraj taký ten výraz: ustúpte, teraz to príde. Dieťaťu sa našťastie nič nestalo. A otec, hrdý na svojho syna, ostáva prekvapivo pokojný. Asi preto, že rozmýšľa, ako hneď, ešte dnes

večer sadne do lietadla a odletí tisíce kilometrov preč, je to vlastne jedno kam, len aby tam neboli žiadne trojročné deti.

Ale určite raz bude toto všetko považovať za veselú príhodu, ale teraz v duši ľutuje, že má deti, že sa oženil, že vôbec vyrástol a že sa tento jeho trojročný syn nedá vymeniť za niečo, čo ozaj funguje. To všetko mu prebieha hlavou, keď svojho syna drží v náručí a upokojuje ho. Nakoniec odide domov, umyje ho a položí do postieľky. Dlhá sa pozerá, ako spí. Otec z domova neutečie.

Píše sa rok 1976. Príbeh pokračuje. Ten istý muž chodí po mojej obyvkačke. Hrozne si ulavuje a potom zase plače. V ruke má list niekoľkokrát pohúžvaný a zase rozbalený. Je od jeho šesťnásťročného syna, toho istého – pýchky svojho otca.

Syn píše otcovi, že ho už nikdy nechce vidieť. Utiekol z domova práve kvôli hroznému otcovi. Syn sa domnieva, že otec ako rodič zlyhal na celej čiare.

Vonku je krásny jarný deň, ale vnútri je to skôr ako apokalypsa, posledný deň. V skutočnosti je to celkom dobrý otec a aj syn je z dobrého cesta. Vraj je na otca.

Prečo to muselo stretnúť práve mňa, kričí otec, pozerajúc hore do stropu, alebo do neba... Zrejme je potrebné tým prejsť, múdrosť príde neskôršie.

Píše sa rok 1988. Ten istý muž a ten istý syn. Syn má dvadsaťosem rokov, je ženatý a má vlastného trojročného syna, má domov, prácu a všetko ostatné. Otec má päťdesiat.

Trikrát do týždňa ich okolo 6-ej ráno vidam spolu behať. Vidím, ako sa syn rozhliadne na obidve strany, keď prebiehajú cez frekventovanú cestu. Lahko sa dotýka lakťa svojho otca, aby ho zadržal pred bližiacimi sa autami a uchránil pred nebezpečenstvom. Počujem, ako sa smejú, keď vybiehajú na malý vršok pod mojimi oknami v ústrety novému ránu. A keď šprintujú domov, tak syn nebeží dopredu, ale po boku otca, jeho tempom. Majú sa veľmi radi a je to na nich aj vidieť. Veľmi o seba navzájom dbajú – kadečím si prešli, ale teraz je to už v poriadku.

Tento krásny, silný príbeh napísalo takmer jedno polstoročie. Ale v žiadnom prípade to nie je nejaká novinka. Tento príbeh je nadčasový. Tisíckrát prežitý, je to príbeh márnотratného syna. Synovia odchádzajú, radi pália za sebou mosty, aby sa už nikdy neukázali. Ale, nezriedka, sa tak nejako, každý inak – po svojom – opäť vrátia a objímu v náručí svojich otcov.

Dnes vyprevádzame týchto pätnásť mladých konfirmandov v ústrety dospelému duchovnému svetu. Ktovie koľko takých listov o tri-štyri roky budeme žmolíť v rukách my, rodičia. Koľko mostov, ktoré sme v nádeji postavili, oni za sebou spália. Neviem, ale práve dnes nás Písmo podobenstvom o márnотratnom synovi upozorňuje na to, aby sme boli na ich návrat pripravení. Aby sme im vytvorili prostredie, v ktorom nájdeme otvorenú náruč nielen svojich blízkych, ale aj náruč Otca nebeského.

Sú pripravení prijať konfirmačné požehnanie, lebo zložili skúšky, ale v skutočnosti sa o tom presvedčíme možno až o 20-30 rokov. Kiež sa budú mať kde vrátiť. Amen.

MILAN KUBÍK
zborový farár

KONFIRMANDI 2009

BLAHOVÁ JANKA
DOVCOVÁ NIKOLETA
HOKOVÁ KRISTÍNA
HORVÁTHOVÁ ERIKA
JAKABOVÁ VERONIKA
KLAUDISOVÁ PETRA
LEPETOVÁ VERONIKA
MAYOVÁ TANYA
MAKLÁRYOVÁ ANNA
ŠAJGALÍK JAKUB
ŠIDLOVÁ MAGDALÉNA
ŠLEPEC VLADIMÍR
URBANOVSKÁ VERONIKA
VAŇKOVÁ NATÁLIA
VOJT JOZEF

*Ale otec mu povedal:
Dieťa moje, ty si vždy so mnou, a všetko, čo mám, je tvoje.*

L 15, 31

V Martine sa v dňoch 24. – 26. 4. 2009 uskutočnili Dni Júliusa Barča-Ivana, ktoré sa konali v rámci Slovesnej jari pri príležitosti 100. výročia narodenia významného slovenského a európskeho dramatika, spisovateľa, evanjelického a. v. kňaza v Užhorode a v Pozdišovciach, referenta Matice slovenskej a tajomníka Slovenskej národnej knižnice v Martine.

Dni Júliusa Barča-Ivana pripravili spoločne Mesto Martin, M ART IN – centrum kultúry n. o., Matica slovenská, Slovenská národná knižnica a Slovenské komorné divadlo v Martine. V rámci Dní Júliusa Barča-Ivana sa v martinskom evanjelickom kostole 26. apríla 2009 konali slávnostné spomienkové služby Božie, na ktorých kázal Michal Zajden, bratislavský evanjelický a. v. farár, a jubilejnú esej o Júliusovi Barčovi-Ivanovi predniesol významný slovenský literárny vedec a spisovateľ, znalec Barčovho diela, Július Vanovič.

Kázeň v evanjelickom kostole v Martine 26. 4. 2009
II. nedela po Veľkej noci

Na počiatku bolo Slovo a Slovo bolo u Boha a Boh bol to Slovo.

J 1, 1

Milí bratia a sestry,

na začiatku by som sa chcel s vami podeliť s historkou o svojom prvom stretnutí s Martinom.

Po ruskej okupácii 21. 8. 1968 sa otec rozhodol, že nám ukáže najdôležitejšie miesta spojené s minulosťou nášho národa. Myslím, že sa vtedy obával, že okupantská armáda tieto miesta zničí a vymaže z povrchu zeme. Tak sme prišli aj do Martina a chodili sme po Národnom cintoríne a budovách Matice a múzei.

V nedeľu som mal v tomto kostole ako šesťročný nevšedný zážitok. Vzadu v laviciach boli staré Zpěvníky, písané švabachom. Pamätám si, ako mi nešlo do hlavy, ako môže v meste, ktoré je najslovenskejším na svete, niekto spievať po česky a to ešte to spevníka tlačeneho nemeckým písmom. Až oveľa neskôr sa pochopil históriu a tradíciu našej cirkvi.

Radi žijeme zo slávnej minulosti. Každý evanjelik to má v krvi. Veď prečo sa nepopýšim minulosťou, v ktorej je tak veľa známych mien, osobností, tých, čo mnoho znamenali pre náš národ, cirkiev, alebo dokonca pre-

siahli rozmer našich cirkevných či národných dejín.

Chodiť pre Slováka po Martine je zažívavé pocity, aké majú Nemci vo Weimare, Rusi na Červenom námestí, Američania na washingtonskom Capítole alebo Česi na Hradčanoch.

Koncentrácia osobností, ktoré tu pôsobili v minulosti a pôsobia aj dnes, je v našich pomeroch ojedinelá a jedinečná.

V piatok sme si jedného muža, významného Martinčana, pripomenuli. Július Barč-Ivan, slovenský dramatik a evanjelický farár. Aké časté spojenie, ktoré zaručuje aj dnes automaticky kvalitu slova. Slova nadčasového významu. Čím bol tento muž veľký? Práve tým, že naplno rozvinul všetky charizmy, zverené mu od Boha. Hlavnou jeho prednosťou bolo excelentné slovo a pôsobivý jazyk. Druhou zase hlboká schopnosť večiť sa do ľudskej duše a schopnosť pomenovať celú obrovskú škálu emócií, ktoré nami hýbu. Je to dar, daný iba málokomu. Július Barč-Ivan nezostal stať na mieste a nezakrnuť. Dobré si uvedomoval silu slova a s veľkou úctou k nemu pristupoval. Ako teológ vedel, že slovo je u Boha a Boh je slovo, a to od počiatku.

V jednej svätodušnej kázni to vyjadril

takto: *Veľkú moc jazyka vidíme v založení našej cirkvi i v reformácii. Prečo sa stal Luther, jednoduchý chudobný mních, silnejší ako pápež, silnejší ako cisár a ako všetky kniežatá nemeckej ríše? Prečo mohol ten jediný človek premôcť ten obrovský zástup, ktorý bol proti nemu? – Len preto, lebo hovoril iným jazykom. Jazykom ducha, jazykom viery a presvedčenia. A tie milióny evanjelických kresťanov, ktorí žijú na svete, sú svedectvom moci Ducha Božieho. A tak tí, ktorí vynášajú súdy nad reformátormi, tí odsudzujú Ducha Božieho, lebo reformátori nie ľudskými jazykmi hovorili, ale jazykom Ducha Božieho... Dnes strašnými rečami a jazykmi hovoria ľudia. Pozrime sa do novin, do akýchkoľvek, ako štvú, ako nadávajú jedni na druhé. Ako nenávidia svojich protivníkov a ako ich strhujú do blata. Nič čistejšo na nich nenechajú...*

Duch Svätý nás väzuje k tomu, aby sme Ducha nasledovali, Jeho reči, a nie reči ľudí.

Myslím, že dnešného evanjelika, keď počuje spojenie Duch Svätý – slovo – jazyk, pravdepodobne napadnú dve veci. Väčšine sa vybavuje viac-menej zreteľne turíčna slávnosť, Petrova kázeň a obrátenie prvých troch tisícok ľudí k Ježišovi ako Mesiášovi. Menšina poukáže na rôzne kresťansko-charizmatické hnutia, ktoré sa pýšia zvláštnym darom jazyka, tzv. glosoláliou, ktorým sa modlia pri rôznych stretnutiach a ktorý je blízky ľuďom, ktorí dokážu prežívať Božiu prítomnosť, spojenú len so silným emocionálnym vzrušením. Jedno i druhé je neodmysliteľnou súčasťou biblického posolstva a zvesti. Letnice boli počiatkom cirkvi. A radosť zo stretnutia človeka so vzkrieseným Pánom je nádhernou skúsenosťou v živote každého vieriaceho.

Ale ani jedno ani druhé nič nevytvorilo o našom charaktere, o našej práci. Jednoduchou poukazujú iba na časť nás samých. Hovorila len o hĺbke našich vedomostí alebo poodkrývajú náš emocionálny život.

Jazyk a slovo však používame každý deň, a nielen na modlitebných stretnutiach, na vyučovaní náboženstva či biblických hodinách.

A práve v každodennom styku sa najkomplexnejšie ukáže, akým jazykom hovoríme. Nie, nemyslím teraz na čistotu jazyka a krásny rétorický prejav. Myslím na to, čo z našich

úst vychádza. Ak veríme, že Slovo bolo u Boha a Boh je Slovo a hlásime sa ku Kristovi, za každým slovom, ktoré povieme, stojí svedectvo o Bohu.

Takže otázka pre nás všetkých: Ako reprezentujeme svojho Pána? Môžeme si stáť za každým slovom, ktoré sme povedali, prípadne ktoré sme akceptovali z úst druhých ľudí?

Je boľavou novodobou históriou našej cirkvi, že od roku 1951 sa dá dokázať mnohým našim farárom a biskupom, že klamali. Klamali o svojom morálnom živote, vzťahu k štátnej moci a láske k cirkvi. Je to boľavé, ba až hrôzostrašné. Z úst, z ktorých malo znieť slovo Božie, zneli klamstvá. Niektoré povie: mňa sa to netýka, ale nie je to tak. Týka sa to nás všetkých! Lebo slovo a jazyk sme zneužili prakticky všetci. Možno nie vedomým klamstvom, ale určite tým, že sme zabudli, že nielen slovo z kazateľnice musí byť premyslené a zodpovedné, ale aj slovo, ktoré vyslovíme v kuchyni, na ulici či v záhrade. Pavol hovorí: „Radšej by som povedal päť zrozumiteľných slov ako desaťtisíc nezrozumiteľných.“

Radi sa skrývame za tzv. osobnú skúsenosť zo stretnutia s Pánom. Mnohí vieme farbisto pomenovať svoj zážitok. Ale slovo v tvých ústach tu bude dnes a bude tu aj zajtra. Július Barč-Ivan majstrovsky vládol slovu a celý svoj pomerne krátky život ho používal, aby nám povedal posolstvo, ktorému uveril. Čo je tým posolstvom? Je to posolstvo pravdy!

Áno, nezáleží, či ju vyslovíme „kulantne“, alebo drsne. Či jej dáme vznešený háv, alebo ju bez obalu vykričíme. Nie to je dôležité!

Július Barč-Ivan v jednej svojej adventnej kázni píše: *Pavol nás učí, kto je pravý človek a pravý kresťan. Je to ten, kto povie pravdu bez obáv. Nie je dôležité, čo ľudia hovoria, a nie podľa toho sa máme riadiť. Ľudia sa vždy mýlili a vždy sa budú mýliť. Boha sa treba držať! Tou cestou kráčať, ktorá vedie k Nemu. Len On má byť s nami a my s ním. Vydať svedectvo o tom, čo hovorí naše svedomie. Povedať pravdu v Kristu a negigániť, nelíškať sa ľuďom, nie o ich súd sa starať, lebo ten, kto nás súdi, je Kristus a nie oni.*

Amen.

MICHAL ZAJDEN,
zborový farár v Bratislave

Šesteročný
J. Barč-Ivan
so svojou
matkou

SLOVENSKÁ MAŤ,

aká si krásna, keď uspávaš svoje dieťa, keď si ho túliš k sebe alebo keď sa skláňaš nad jeho kolískou. I keby ti bol na tvári zanechal stopy tvrdý život, láska ťa robí krásnou, láska materinská, ty matka budúcich pokolení, posvätná, veľká, drahá...

A keď sa ozve tvoja tichučká pieseň, pieseň, ktorou i teba uspávala volakedy tvoja mať, ty vieš, že to nie je obyčajná pieseň. Je v nej krása a láska vekov. Tak si ju prevzala od tej, ktorá ti dala život, aby si ju naplnila svojou láskou. A spievala ju tomu, ktorému si život dala sama...

Nie, tvoujou piesňou nebudú sa ozývať doliny. Ani končiare hôr sa jej nebudú môcť postaviť do cesty. Nepoletí ani ľahučký vetrik nad rozsiahlymi nížinami. Vznášať sa bude, stúpať k výšinám. A keď zaznie, nech spievaš kdekoľvek, či doma pred kozubom, kolísuc svoje dieťa, či niekde na poli vo chvíli, keď si odbehla z roboty, aby si ho pohojdala, povarovala, zmĺkne všetko okolo teba. Zmĺknu ľudia, vlniace sa polia, onemejú hory i vrchy i vtáci nebeskí stíchnu kdesi

ďaleko nad kvitnúcimi lúkami a belasými lesmi. Všetko bude mlčať okolo teba. Celý svet. Len ty hovoríš, keď spievaš, tvoje srdce.

Tvoj celý život je spevom, hrdinským spevom, plným bojov a obetí. A predsa sa nechveje v tvojej piesni starosti smútok, bolesti blen. Je v nej iba krása a láska. Tvoja pieseň, mať, je modlitba a ty sama si najkrajším človekom, najplnším človekom, keď spievaš. Chceš, aby bol dobrý celý svet. Túžiš po tom, aby pokoj a radosť sa rozhostili po zemi, aby bol šťastný každý človek. Aby nebolo nenávisť a nebolo utrpenia, aby po cestách tohto sveta nebolo trnia, bodľacia, aby láskali na nich i kamene, až raz po nich pôjde tvoje dieťa...

Boha prosíš, slovenská mať, keď myslíš na dni, ktoré prídu, a na svoje dieťa. Vieš, že raz príde deň, keď nebude už potrebný tvoj spev a zmĺkne pieseň tvoja. Možno nezostane z nej v pamäti tých, ktorým si ju spievala, ani slovo, ani melódia. Mlčať bude kdesi hlboko v srdci, akoby bola umrela. Ale neumrie. Možno sa ozve v inom dome a spievať ju bude iná matka. Pieseň neumiera. Neumrie ani to, čo si ty vkladala do nej, neumrie, mať, ani tvoja láska.

Július Barč-Ivan, 1946

TENTO CHRÁM A ZBOR – A STOROČNÝ JÚLIUS BARČ-IVAN

Július Vanovič

Do tohto chrámu v rokoch 1942–1953 chodieval pravi- delne člen a presbyter vášho zboru, dovtedy ev. farár v Pozdišovciach, veľká ume- lecká a mravná osobnosť, najväčší slovenský dramatik Július Barč-Ivan.

Sedával so svojou matkou alebo sám (tam) vpravo za druhým stĺpom a v posled- ných rokoch, keď ho trápila porucha rovnováhy a ťažko, po niekoľkých pokusoch vstával, vidal som ho aj hore vľavo na chóre, za organom, úpl- ne v rohu – keď nechcel vyvolávať pozornosť ľudí. Sedával s hlavou schýlenou, s vyčnie- vajúcimi neposlušnými vlasmi, tvár akoby mimo prostredia, vždy kdesi započúvaná, do zvláštneho, jedinečného duchovného sveta, ktorý patril len jemu a jeho dielu.

Kto bol, odkiaľ prišiel?

Prišiel z Krompách, z robotníckeho a rečo- vo zmiešaného prostredia, kde zažil krvavú krompašskú vzburu a vidal bezmocnosť a biedu ľudí po nej – tí ho potom v jeho tvor- be neopustili celé desaťročia.

Pisal o tom fejtóny do rázusovských Ná- rodných novín, bránil v nich človeka malého a ukrivdeného, búril sa proti sociálnej, občianskej a národnej nespravodlivosti. Ako- by aj on, ako Martin Rázus, jeho veľký vzor, chcel byť „poslom slamených striech, poslom vetých krovov, poslom stajených bied s túžbou prorokovou“ – vždy zdvihol ne- kompromisný hlas, keď išlo o veci tomu po- dobné. Ale tak ako jeho impozantný vzor: zostane vždy sám, ľudsky aj umelecky, ver- ný len sebe, svojmu vnútornému zákonu a programu.

Július Barč-Ivan

V tomto duchu, s takouto tematikou nesú sa i jeho hry prvého obdobia, a sú to hry, z ktorých už prvú Tritisíc lu- dí (ide o pomoc trom tisícom ľudí v Krompachoch) hrá Slovenské národné divadlo, čo je na debutanta úspech neuveriteľný. Nasledovali: Človek, ktorého zbili, Pevce Boží (na tristé výročie Juraja Tranovského), Diktátor, Na konci cesty (znovu problém

bezmocných v Krompachoch) a veselohra Mastný hrniec (1940 – výsmech karierizmu v prvých rokoch Slovenského štátu).

Nad týmito hrami akoby svietila hviezda pozemská, prvý máj, čiže deň jeho narode- nia; akoby hviezda chleba, slobody a práva. Lebo sloboda a chlieb sa u Barča nedajú od- deliť; niet práv na chlieb bez práv na slobodu a niet slobody bez chleba.

Nad druhým obdobím jeho tvorby, Matkou počínajúc (1943), akoby sa rozsvetcovala hviezda duchovná a kresťanská, hviezda betlehemska, čiže deň Barčovej smrti: 25. decembra na Božie narodenie 1953. Akoby naozaj pod svetlom tejto hviezdy vznikli Barčove vrcholné hry: Matka (1943), Nezná- my (1944), Dvaja (1945), Veža (1947), Koniec (1948) a Poeta laureatus (1950).

Už o Matke sa písalo ako o východisku no- vého tvorivého obdobia. Ihneď po premiére ju zaradili medzi najlepšie slovenské drámy. „Hra o láske ľudskej a nadľudskej“ – poveda- lo sa o nej – „kresťanskou tragédiou“ nazve ju Zora Jesenská, lebo dobrovoľná matkina smrť je obeťou, ktorá zmieri a vlastne vykú- pi fatálne znenávidených bratov.

Nezabúdajme, že zúri vojna a na Sloven-

sku panuje deravá sice, ale predsa totalita: „Nikdy toľko podliakov sa nevyvorilo na povrch,“ píše v Národných novinách roku 1942 v pamätnej eseji Stavanie chrámu, „ľudi bez chrbtovej kosti, chameleónov meniacich sa podľa potreby, s neúprimnosťou a špinou stretávaš sa na každom kroku, lož sa usadila veľbne na trón aj tam, odkiaľ by si očakával len pravdu...“ – Ako vidno, všetky totality majú blízke a priam sesterské črty. A možno aj posttotality: kto by si pri tých slovách nepomyslel aj na našu chorú, chaotickú posttotalitnú dobu?

Do takejto spoločnosti – v jeho dráme do stredovekého mesta, ako Dostojevskij v Legende o Veľkom Inkvizitorovi – posielala bezbranného zobráka, čiže Neznámeho, čiže Ježiša Krista. Sedem radcov mestského magistrátu ako sedem zástupcov celého ľudstva dá uväzniť, zbičovať a súdiť Neznámeho ako v „desivom tanci nad priepasťou“, píše Barč – a vyhánajú ho z mesta. „Kristova cesta by bola znovu len taká ako vtedy, keď chodil po zemi. Možno by sa sklonil pred Ním ten najpyšnejší, dohnaný k poznaniu vlastným utrpením, a predsa Jeho cesta by sa nezmenila. Keby prišiel, ľudia by uverili v Neho, unášaní Jeho žiarivou prítomnosťou. Ale zradili by Ho, keby bol inakší, ako si Ho predstavovali. Jasne by sa ukázalo i v našom živote, že i po dvetisíc rokoch je a ostáva pre nás nepoznaným a neznámym. Nie, neprijali by sme Ho,“ píše autor v premiérovom bulletin.

Aj v tomto chráme sa zbierali myšlienky na túto Barčovu svetovú drámu. Počúval v ňom smelé, usvedčujúce a burcujúce kážne svojho priateľa, martinského farára Jozefa Bučku, s ktorým píše do Národných novín. Pracovnía tajomníka Slovenskej národnej knižnice sídlila vtedy v bývalej Advokátskej komore – a práve ona, hovoril Ján Marták nad jeho rakvou, stala sa chráneným miestom zrodu a odovzdávania ilegálnych predpovstaleckých informácií.

Ako Jozef Bučko, aj Július Barč-Ivan zákonite ide do Povstania: rásusovec, vlaste-

nec, ale aj demokrat a protestant nemôže inak: stáva sa členom Revolučného okresného národného výboru a ideovým vedúcim povstaleckých Národných novín: napíše do nich asi pätnásť odbojových fejtónov.

Ako nemecký protestantský filozof Karl Jaspers píše po vojne knižku nemeckého svedomia, nazvanú Otázka viny, aj Barč-Ivan, už počas skrývania sa nad Klenovcom v horách, črtá a v Martine dokončí svojich Dvoch. Hru opäť európskej úrovne, možno so strinbergovskými stopami, ale už s prvkami absurdného divadla – toho európskeho Beckettovho, Ionescovho, Genžtovho, ktoré on – tu v Martine – predstihol o celé desaťročia. „Sú viny, ktoré nemožno odčiniť a za ktoré treba trpieť“, znie Barčov návod na katarziu povojnového človeka. A my sa dnes v jeho duchu môžeme pýtať, koľko ľudí – keď už nie vo väzniciach, tak vo svojich dušiach, trpí za skutky a zločiny, ktoré popáchali za komunizmu.

Aj ďalšou drámou Veža (1947) vztyčuje výstrahu povojnovému človeku, ba ľudstvu: symbolickou stavbou biblickej babylonskej veže, ktorá má predstavovať budovanie nového, lepšieho povojnového sveta, a vlastne blížiaci sa socializmus. „Budúcnosť nemožno stavať na pomste“ – volá Barč, čiže nie na triednom boji, násilí, na zločinoch, neslobode a nenávisti. Ale už potomkovia synov Noemových – po potope, akoby po druhej svetovej vojne – vežu nedostavajú. Presne tak, ako sa skončilo stavanie babylonskej veže, ktorá si dala hrdý názov komunizmus, a presne tak, ako predpovedal Július Barč-Ivan.

Až do smrti ostáva svedomím svojej doby: vo Veži bola katastrofou biblická babylonská veža, po nej sa blíži, hrozí katastrofa nová: na Hirošimu a Nagasaki spadli prvé dve atómové bomby. A tak tretia povojnová katastrofická Barčova dráma sa bude volať Koniec (1948) – možný koniec ľudstva či jeho atómová smrť. Opäť weltdráma porovnateľná s francúzskou a európskou hrou Alberta Camusa Stav obliehania alebo s jeho románom

Mor, ktoré vznikali približne v tom istom čase. Hrstka ľudí žije na nezamorenom území, ktoré sa stále úzi a fatálne ich zvierajú. Hrstka zápasí o nádej. V Camusovom More doktor Rieux alebo páter Paneloux vydolávajú nádej len z vlastnej existencie, len zo seba, chcú byť akýmisi „svätcami bez Boha“. Barč, existencialista kresťanský, tej hrstke i celému ľudstvu odkazuje: „Verme, že žijeme preto, lebo Boh chce niečo s nami a máme na zemi úlohu, ktorú nám On dal.“

A ako nespomenúť poslednú hru tohto dramatika – volá sa Poeta laureatus –, ktorý ňou vyslal aj svoje posledné, ale najväčšie posolstvo občanom aj umelcom komunistickej doby: nepoddať sa, neslúžiť, nebyť otrokom, plateným služobníkom násilia a ľži! Nepísať a nespievať na chválu tých, čo majú moc, ale písať a keď treba aj obetovať sa za „Slobodu“: „Lebo som v tejto prekliatej tme otroctva spoznal, že niet iného svetla. Niet inej myšlienky, ktorej by patrila taká úcta i láska človeka, ako je Sloboda.“

Vymeraný čas nedovoľuje hovoriť o jeho románoch a novelách, ktoré sú však toho istého ducha ako jeho drámy. V osobnosti Barča-Ivana dramatik neprotirečí prozaikovi, tak ako kňaz neprotirečil umelcovi. Jednota slova a človeka sa u neho uskutočnila ako u málokoho na Slovensku.

On, charakterný, po februári 1948 odmietol pridať sa do štátneho orchestra, poslušne vyhrávajúceho na jednu povinnú tému. Jeden z tých slovenských spisovateľov, ktorých možno spočítať na prstoch jednej ruky. Z tohto chrámu bol vyprevádzaný aj do večnosti. Lúčil sa s ním jeho priateľ, vtedajší martinský kňaz Ľudovít Vajdička – ktorý bol za svoju kázeň predvolaný pred komunistickú vrchnosť do Žiliny.

Môže byť hrdosťou aj inšpiráciou, ale i trvalým záväzkom, že takáto osobnosť a takýto charakter, že najväčší slovenský dramatik, navyše aj Európan – bol členom a presbyterom tohto martinského evanjelického zboru.

Praha, 13. XI. 1953

Milý Lajko,

zasa sa odložil deň môjho prepustenia na neurčito.

Že kedy sa budem môcť vrátiť, to Ti napíšem alebo zatelegrafujem.

Rozhodne sa lepšie cítim a dúfam, že to bude trvalé zlepšenie.

Ďakujem Ti, milý Lajko, že si toľko pomáhal mojej mamke.

Ešte nemám správu, či došla šťastlivo do Krompách, a robím si starosti.

Prosím Pána Boha, aby sme sa zasa stretli v zdraví, a dúfam, že nám to dopraje Jeho milosť.

Veľmi pekne a úctivo pozdravujem pani farárku a Teba.

Vďaka!

*Tvoj oddaný
Barč-Ivan*

Jeden z posledných listov Júliusa Barča-Ivana martinskému evanjelickému farárovi Ľudovítovi Vajdičkovi z nemocnice v Prahe.

Július Barč-Ivan zomrel 25. 12. 1953 v martinskej nemocnici.

*Z bolesti umlčaných slov a zahriaknutej pravdy vyšla čistá,
nekompromisná myšlienka slovenská a naše mesto, jeho obyvatelia,
veľkí duchovia slovenskej minulosti, mali svoje slovo v tomto procese.*

A nie šovinizmus zachoval túto myšlienku, nie nenávisť.

Zachovala ju jej vlastná čistota.

Július Barč-Ivan

RANÁ MEDITÁCIA

Deň Pánov! Božia nedela!

Čo by si chcel?

Zachytiť toto ráno slovami, jeho jas, to vstávajúce mestečko v najčistejšom rúchu, sviaťtočne vystrojených, osamelých ešte chodcov po uliciach čistých, ozvenu krokov pokojných, bez nervozity všedných dní, májové slniečko alebo zachmúrený mráčik na nebi, úsmev alebo pokojný výraz na tvári človeka, ktorého stretávaš, a vôbec všetko, čo môže postaviť pred teba iba toto ráno, maličkosti i veľké veci, sväté myšlienky i banality, aj to, čo ti uniká a nie je v tvojej moci, aby si cítil v slovách stlmených sordinom, v tom najsilnejšom motíve tejto rannej symfónie, až zaznie s hlasom zvonov a splynie s hlasom tvojej duše, čistotu a krásu tohto dňa, dňa Pánovho.

Nie, nemyslíš na čisté ulice, dvory, izby, na čisto oblečených ľudí. Na vnútornú čistotu myslíš, lebo bez nej nieto a nebude harmónie s tebou, s tvou dušou a s Tým, z ktorého iskra horí a svietať v tebe. A keď sa zamyslíš nad slovami, ktoré si práve povedal, cítiš, že starý a múdry majster Kong musel sa raz v takéto jasné, slnečné ráno zastaviť a uprieť svoj zrak, večne hľadajúci, do nekonečných výšin a povedať ticho človeku na zemi: „Očisťuj svoje myšlienky!“

Lebo všetko, čo robíš, čím si, ako fa ľudia vidia, čo pokladáš za potrebné, čo je pre teba prázdne, alebo plnosťou krásy, to všetko je odrazom vnútorného svetla, to všetko si ty, tvoje neviditeľné „ja“. A keď začneš rozprávať a človek uzrie nielen tvoje šaty a tvoju tvár, ale aj kúsok toho neviditeľného, čo máš v sebe, tvoj myšlienkový svet, vtedy sa ukáže tvo-

ja čistota, vnútorná čistota, alebo túžba po nej. Či pri pohľade do nekonečných dialav vidíš iba priepasť, alebo vidíš aj cestu...

Očisťuj svoje myšlienky. Ale to je bolesť. Z bolesti sa rodí dieťa, myšlienka i nový svet.

Z bolesti sa rodí čistota. Bolesť je oheň, z ktorého sa narodí vták fénix nového života.

Inakšie sa dívaš na človeka s jasným nezakaleným zrakom ako na toho, ktorého vidíš cez slzy. Inakšie sa dívaš na človeka, keď si zdravý, ako keď si chorý alebo zmrzačený. A iný je tvoj pomer k tomu, na ktorého sa dívaš a koho hľadáš v nekonečných dialavách s túžbou po spolení s ním, s túžbou po čistote na ceste, na ktorej máš verného a nenávideného spoločníka: bolesť. – A už to nie je len oheň, nie je to len obraz, keď bolesť spomínam, je tu živá, personifikovaná, stojí pri tebe a ty ju trpíš so škripaním zubov, preklínaš ju, keď ju nemôžeš skrotiť, keď cítiš, že sa bezmocne zvíjaš v jej moci, že si slabý oproti nej, potom sa poddávaš, zhováraš sa s ňou, niekedy vzbĺkne v tebe túžba bojovať s ňou a zvíťaziť, zabíť ju úsmevom, alebo chcel by si od nej ujsť s tvárou desivou a strhanou, akoby si bol ňou samou a ona sa šklabila z očí tvojich, a predsa ostávaš s ňou...

Neunikneš pred ňou. Je tu a je to vždy bolesť duše. Nie, nieto telesnej bolesti. I dušu môžeš zraníť dýkou alebo guľkou práve tak ako myšlienkou a úsmevom. Bolesť, to nie je len otvorená rana, hnis, amputovaná noha. To je oheň v tvom vnútri. V ňom sa čistí zlato, z neho má vyjsť víťazne očistené „ja“, z neho sa rodí tvoj nový svet.

Často počúvaš habkať ľudí o veľkých ve-

ciach. Počúvaš hovoriť o milosrdenstve, ale je to iba kliše, opakované frázy. Počúvaš hovoriť o láske i ľudí, ktorí idú svojou cestou, sami, s úsmevom odkopávajú bolesť iných, nepripúšťajú ju k sebe, nechcú mať účasť na tom, čo zdrvilo a pošliapalo ich bratov. A zasa iní, možno s dávkou dobromyseľnosti, napodobujú veľké vzory, ale nie je to čistota ich myšlienok, neprebojovali sa k nej, neprešli tou cestou, nehoreli v tom ohni, nedostali sa k poznaniu, že milosrdenstvo nie je almužna, láska nie je almužna, že zrodil ich musí vnútorná čistota, že posvätné sú chvíle, v ktorých sa stretáva človek s človekom a z nich šťastnejší je vždy ten, ktorý dáva.

A životná múdrosť, veľké myšlienkové sústavy i myšlienka, myšlienka, čistota názorov, jasný, ani krištáľ čistý pohľad na ľudí, na veci okolo seba, rodí sa z bolesti, z bolesti trpkých skúseností, z bolesti poznania, krivdy a nepravostí. Je to oheň, v ktorom slabší zhoria a mocnejší vyjdú očistení. *Z bolesti umlčaných slov a zahriaknutej pravdy vyšla čistá, nekompromisná myšlienka slovenská a naše mesto, jeho obyvatelia, veľkí duchovia slovenskej minulosti, mali svoje slovo v tomto procese. A nie šovinizmus za-*

choval túto myšlienku, nie nenávisť. Zachovala ju jej vlastná čistota.

Očisťuj svoje myšlienky! Hovoriť ti to pohan Konfucius, starý a múdry, ktorý poznal život, poznal aj vnútro ľudí, poznal nenávisť a poznal aj očisťujúcu moc bolesti. Myslíš na to, či sa zrodí z bolesti dnešného sveta, z bolesti jednotlivcov i národov, z bolesti živých i mŕtvych nový život? Či všetci, ktorí horia v jej ohni, a všetci, ktorí v nej horeli, svietiť budú človečenstvu na novú cestu? Z bolesti sa rodí dieťa, myšlienka, nový svet. Či vykoná svoje poslanie utrpenie človečenstva a narodí sa z plameňa bolesti svet čistý ako vták fénix?

Deň Pánov! Božia nedeľa!

Onedlho sa ozve hlas zvonov. Splynie s nimi aj hlas tvojej duše? Spomenieš si na malomocného, ktorý prešiel tými najhroznejšími, najodpornejšími fázami utrpenia, až jedného dňa zastal pred Ježišom. Možno to bolo ráno, áno, čisté, jasné ráno. A možno to nebolo jeho prvé stretnutie s ním. Možno voľakedy dávno, vtedy, keď sa začala jeho choroba, nesmierna bolesť za živa sa rozpadávajúceho človeka, povedal mu on sám: Trp, aby si mohol byť čistý! Čistota sa rodí z bolesti! A teraz počúva z jeho úst: Chcem od teba: buď čistý!

(Slovenský rozhlas 1943)

Ale keď činiš hody, povolej chudých, chromých, kulhavých, slepých a blahoslavený budeš.

Neboť nemajú, odkud by odplatili tobě, ale budeš odplaceno při vzkříšení spravedlivých.

L 14, 13-14

Bible svätá

aneb vŕsecka Svätá pisma Starého i Nového zákona
podle posledního vydání kralického z roku 1613

*Kto chce v súhlase s učením Krista prežiť svoj život,
musí na tomto svete pretrpieť nejednu strasť.
Tak ako plavec na ceste morom zakúsi mnohé skúšky,
ak nestíši Kristus besnenie búrlivých vôd.
S ním budeš bezpečný, Máder, aj pred zúrivosťou ľudí,
aj pred pravou sveta, budeš vždy bezpečný s ním.*

Ján Jessenius: Venovanie Valeriánovi Máderovi
In: Valerianus Mader: Libellus exertitiorum poseose

PANE!

Alžbeta Ondusková

Podaj mi ruku ku pomoci,
už ďalej kráčať nemám síl,
bremeno ťaží vo dne, v noci,
údolím kráčam slzavým.

Svet zdá sa len púšť nehostinná,
chýba tu živej vody prúd.
Kde srdce, v ktorom láska býva,
čo bližneho vie privinúť?

Po cestách sveta idú davy,
každý sa niekam ponáhľa.
Kto pri ranenom sa pozastaví?
Svet službu lásky nepozná.

Uprostred davu opustený
na milé slová nečakaj,
ľudstvo stavia márnosti chrámy,
za ktoré platí krutú daň.

Kto zastane pri opustenom,
kto občerství dnes pútnika,
kto podelí sa o chlieb s tebou
a za to si nič nepýta?

Svet nemá už samaritánov,
len náhliaci sa zostali,
ktorí dnes majú iných pánov,
Kristovi srdce nedali.

Od sveta pomoc nečakajme,
ten na lásku je chudobný,
do Božích rúk sa denne kladme,
tam láska divy narobí.

Holokaust existoval aj u nás v Martine

Mala som milé priateľky: Eriku Polákovú a Oľgu Braunovú; spomínam na ne po viac ako šesťdesiatichpiatich rokoch

VIERA KUSÁ

Vo svojich spomienkach *S divadlom a bez divadla* som písala o svojich zážitkoch z toho, ako som aj s priateľmi pracovala počas Slovenského národného povstania v Slobodnom slovenskom vysielači.

Dosiaľ som písala len o mužoch, ale mala som aj dve veľmi dobré a milé priateľky – susedky – z Björnsonovej ulice: Eriku Polákovú a druhú z vedľajšej ulice, ktorá mi bola aj spolužiačkou – Oľgu Braunovú. Na tie by som si chcela spomenúť... Obe boli „židovského pôvodu“ a keď za Slovenského štátu „náš“ pán prezident Tiso uzavrel pakt s fašistickým Nemeckom, tieto dve moje kamarátky museli prvým židovským transportom z Martina.

Od nasťahovania sa do nového domu a do novej kolónie pri Sokolovni, ktorú vystavila martinská firma Hlavaj, Palkovič, Uličný, žili sme susedia na Björnsonke v tom najlepšom, pokojnom a družnom spoločenstve. Pomáhali sme si jeden druhému, veď v novostavbách našich domov všeličo bolo treba doplniť. Na to sme našli najbližšieho suseda pána Országha, ktorý bol majster na všetko. Všetko našiel, poradiť, urobil, pomohol.

Často sme sa navštevovali – Kručekovci, Hulovci, Nemčekovci, Országhovci, Polákovci, Lányiovci... Debato-

vali sme o všeličom, ale muži najmä politizovali. Koľko len susediek sa našlo u nás na pomoc, keď sa páralo perie – hádam aj celá ulica. Veď moja mamička z tejto kolónie povydávala sedem dcér, koľko im periaťa na periny musela popárat a susedky vďačne pomohli. Pamätám sa, že prvé perie sme párali pri petrolejkách, pri sviečkach, veď elektrina nám bola zavedená oveľa neskoršie. Ja som im pri páraní čítavala zo starých i novších kalendárov – ledva som na ne videla. Veru sme si zavše aj zaspievali. A nielen národné, ale aj pobožné pesničky zo Spevníka. Nevedeli sme, ani sme sa len nestarali, kto je akého náboženstva. Kto vedel, spieval, a kto chcel, chodil do svojho kostola. Chvalabohu, všetci sme boli veriaci a nikdy nenastali dáke spory pre vieru.

V každom dome, v každej rodine boli deti, ktoré sa spoločne hrávali, navštevovali, schuti zjedli, čo im tety ponúkli, ba mnohé aj spoločne chodili do školy. Tak som sa stretla s Oľou i s Erikou pri hraní na ulici. Radosť bolo bývať na poslednej martinskej ulici od Priekopy, na našej Björnsonke. Nebola hlavná, autá tam nechodili, mohli sme sa na nej pokojne hrať s lopťou, skákali sme škôlku, vyspevovali Zlatú bránu. Nebolo vtedy medzi nami rozdielu. Všetci verili v Pána Bo-

ha a podľa toho sme sa k sebe aj správali, žili a deti vyrastali.

Časom sa aj škola skončila a ja som bola práve najmladšou zamestnankyňou Matice slovenskej, keď sa vytvoril takzvaný Slovenský štát, začala sa druhá svetová vojna a otvárali sa nám oči nad rozpínavosťou fašizmu. Priniesol so sebou skazu, násilie, plač, zatváranie, týranie, prenasledovanie židov. Denne sme sa dozvedali, koho zase zatvorili, a násilie pokračovalo. Že prenasledovanie židov? Dúfam, že sa to netýka mojich kamarátok... – tak som premýšľala. Prvú zľú zvesť sme dostali o sestriinom mužovi, mojom švagrovi, ktorý zahynul pri nálete, keď ako slovenský vojak musel nastúpiť do armády a v dedine Slavjanskaja pri Krasnodare ho ranilo na stanici... Tam ďaleko, na neznámom mieste, ani rozlúčka, ani hrob, nieto miesta, kde kytičku položiť, nevrátil sa, neprišiel, ostal nám len list so smútočným oznamom. Kolký žiaľ pre sestru, pre celú rodinu a mne samej srdce plakalo za dobrým človekom.

Veľmi skoro po ňom ďalší žiaľ – Oľa, Erika, predsa vás zobrali? Veď povedali, že židia pôjdu na roboty do Nemecka. A tu naraz, že nie do Nemecka, ale do Poľska. A tam zahynuli v plynových komorách... Hrôza, veď to je strašné, takto svet klamať... Ako to, že vás odvedli do Poľska, kde, moje drahé, skončil váš krátky šťastný život. Hrôza.

Kto si to dovolil, kto si to trúfal porušiť Božie prikázanie a Božie zákony? Nebál sa Pána Boha a jeho odplaty? Veď Boh nie je náhlivý, ale pamätlivý, skúša nás aj v tých ťažkých vojnových chvíľach, ako sa za-

chováme. Čím sa potom budeme môcť očistiť pri tom poslednom Božom súde, kde víťazí len Božia pravda? Kto sa to opovážil, nebojí sa tohto súdu? To nie je človek...

Oľa moja drahá, Erika, často na vás, už stará, myslím... Kto si to len dovolil také mladé vás poslať na druhý svet. To museli byť zvery. Áno, krysy, krysy bez srdca, bez citu, ničili všetko a všetkých. Koľko obetí a zdravých životov zahubili. Koľko slovenských chalúp a celých dediniek ľahlo popolom. Koľko ľudí sa nevrátilo z koncentračných táborov, koľko vdov a sirôt nám ostalo po vojne na Slovensku a čo v celej Európe! To by nikto nikdy nevyčísľil. A takto boli vyhubené mnohé slovenské i židovské rodiny, ako aj evanjelickí farári, ktorých počas tzv. Slovenského štátu volali „bieli židia“. Takto víťazstva nad fašizmom sa nedožil v koncentráku ani martinský pán farár Jozef Bučko, nástupca po pánovi seniorovi Ottovi Škrovinovi. Obaja mi ostali dobrými učiteľmi vo viere k Bohu a v láske Kristovej. S vďakou na nich myslievam.

Keď pomyslím na moje priateľky, Oľu a Eriku, zahanbím sa. Že či som im vtedy, aj osemnásťročná, nemohla dáko pomôcť a postarať sa o ich záchranu. Len som ako bez duše chodila k ich bráničke i niekoľkokrát za deň a zvonila na zvonček, čakala, vyčkávala – no nik mi viac ani u Braunovcov, ani u Polákovcov neotvoril dvere. Polákovie dom sa veľmi skoro zaplnil rodinou gardistu, ktorý už predtým dostal aj trafiku pri Sokolovni.

U Braunovcov sa viac obchod so

zmiešaným tovarom, ani mäsiarstvo neotvorilo. Ale pani Braunová aj s dcérou Vierou sa po oslobodení vrátili do domu. Ony sa zachránili, vo veľaktorej turčianskej dedine u bohatého gazdu pomáhali pri hydine a statku.

Ja teraz stará, keď v noci nemôžem spať, často myslievam na Oľu a Erikú a premieta sa mi ako film naša prekrásna mladosť, ktorú som s nimi prežila.

OĽA

Do Braunovcov som vlastne chodievala každé ráno – ohlásiť Oľu do školy. Aby sme neprišli neskoro, musela som jej často chladiť raňajšiu kávu, natrieť na desiatu chlieb s husacou masťou a ešte ho aj vložiť do aktovky – nerada ráno vstávala a zavše som ju aj budiť musela. Ale veľmi rada som s ňou chodievala na klavír, bolo to až na Kuzmányčke pri stanici. Ďaleko od nás a Oľe sa tam samej nechcelo chodiť. A najmä, keď jej slečna povedala, že má na obsiahnutie celej stupnice krátke prsty, prestala tam chodiť vôbec. Ja som veľmi banovala, lebo slečna nám, na naše prosíkanie, zavše zahrala pesničku, ba mohli sme ju aj zaspievať. A zasa vtedy, keď slečna na chvíľku dakde odišla, mohla som si aj ja na klavíri zabrnkať... Keď sme spolu išli do školy, často sme si cestou opakovali texty úloh – meštianka bola totiž od nás dosť ďaleko – a po škole sme sa zas často spolu učievali. Ale aké to bolo učenie. Oľa vždy so sebou doniesla v kočiari svoju malú nevlastnú sestru, ktorú mala v opatere, keď jej mama – teda Olina macocha – bo-

la v obchode. Pri malej Viere sotva sme dokázali spraviť úlohu z matematiky, museli sme ju uspať a len potom pokračovať v učení. Zavše nám pri tom pomohla aj moja mamička, ak bola doma.

Na sviatky Veľkej noci Oľa k nám rada chodila na zemiačky. Doniesla nám škatuľu ich macesov a to sme vedeli, že sa jej macesy už zunovali, tak sa schuti najedla našich zemiakov. Raz sme nenašli na platni navarené zemiaky, ale na sporáku stál kamenný hrniec v koži uvarených zemiakov, určených pre domáci statok (otec ich ešte nemal čas odložiť), my sme ich teda olúpali z kože, pridali kúsok masla a osolili. Veru nám aj také pochutili.

Všetky tri, aj s Erikou, chodili sme cvičiť do Sokola. Sokolovníu sme mali celkom blízko a v lete, keď sme už mohli cvičiť vonku, ledva sme od únavy a čerstvého vzduchu prichádzali domov. Bohužiaľ, čoskoro nám Sokol rozpustili a urobili zo Sokolovne načas Hlinkov dom. Viac sme tam nemohli vstúpiť, ani cvičiť, ale to ste už ani vy dve, moje drahé, nežili...

Oskar Lányi, Olin a môj spolužiak, bývajúci na našej ulici, oproti Erike, stále chcel s nami hrať divadlo. On že bude naším režisérom. Nevie, kde zobral text rozprávky *Popoluška*, rozmnožil ho a prvú „čítačku“ sme aj dodržali v našej veľkej izbe. Ale „mužov“ na obsadenie tejto hry sa mu nepodarilo zohnať, tak rozprávka ostala v hanbe.

Horšie bolo, keď nás už neskôr večer ťahalo do mesta, na korzo, stretať sa so známymi, spolužiakmi, podebatovať si. Vtedy sme už necho-

dili do školy. Ja som dostala úradnícke miesto v Matici a Oľa sa začala učiť šiť u pani Čiernej. Mala som už menej času, ochotníčila som v Slovenskom spevokole, no poprechádzať sa po korze a tam navštíviť v Horáčkovom kníhkupectve našu spolužiačku Helenku Hlaváčovú nás ťahalo čoraz viac. To sa mohlo uskutočniť len vtedy, keď Oľa doma naštopala aspoň tri husi. Husi boli nevychované, Oľu vždy štípali do prstov a do rúk. Keď som videla jej zakrvavené ruky, skoro som sa nad ňou rozplakala a pomáhala som jej ošetriť ich, liehom poumývať, namastiť, zaviazať, ba aj pofúkať a pohladkať. A keď som sa jej opýtala, či to bolí, radšej povedala „nebolí“, len aby sme už išli do mesta. No ja som ju celou cestu presviedčala, že štopať husi by mala jej mama ako u nás. Oľa bola veľmi čestná, radšej bolesť znášala, neponosovala sa, nepriečila sa maminmu príkazu. Nebola to však jej vlastná mama, ale macocha, no Oľa ju tak nikdy nepomenovala. To slovo sa jej priedilo, opravovala ma na slová „druhá mama“. Jej vlastná mamička už pár rokov predtým umrela a vlastného otca mala Oľa veľmi rada, nechcela, aby sa kvôli nej s druhou ženou hádal. Nevrela som na to Ole nič, ale aj tak sa mi zdalo, že za macochu doma dosť vecí robila.

Vlastnú staršiu sestru Oľginu, Irmu, poslali Braunovci loďou do Palestíny. Pravda, loď nedošla, veľmi rýchlo dostali správu, že bola cestou potopená a Irma zahynula.

Za Povstania odišiel Olin otec a starší vlastný brat Ján k partizánom do hôr okolo Blatnice, kde predtým bývali. Skupinu však našli Nemci

a obaja zahynuli. Tak mi to po oslobodení všetko porozprávala samotná pani Braunová aj s dcérou Vierou. Vraj sa vo Valči uchytila u gazdu pri kravách a celý čas nedala šatku z hlavy dolu, zababulená tak, aby ju nepoznali... Dosť sme sa potom spolu naplakali za ich celou nevrátenou rodinou, keď sme všetkých spomínali. Aj za Oľou, ktorú mala veľmi rada. Ukázala, ba aj darovala mi niektoré Oľgine fotografie na pamiatku. Tak sme si vtedy pospomínali spolu na Oľu s krásnymi hustými čiernymi vlasmi a jej smutnými veľkými tmavými očami, vždy zarosenými. Akoby bola už vtedy v nich nosila smútok za svojou krátkou mladostou...

Raz ma aj zavolala k nej, vraj na tvorožník. Bol veľmi dobrý, neúrečne mi chutil. Nebol z cesta, ale z macesov, prekladaných tvarohom. Taký ani moja mamička nepiekla, ja som aj probovala, ale nebolo to ono. Od nej som sa taktó podozvedala o celej rodine, mňa pochopiteľne najviac zaujímalo, ako to bolo s Oľou, ale o tej vedela najmenej...

ERIKA

Často a hádam aj častejšie ako do Braunovcov chodievali sme s Oľou k Erike, do Polákovcov. Teta Poláková, veľmi milá a dobrá pani, vari trocha staršia od druhej mamy, nás všetkých vždy srdečne vítala. Bola celá šťastná, že sme sa priatelili s jej deťmi. Obyčajne bola sama s deťmi doma, lebo jej muž z roboty dochádzal posledným vlakom z Priboviec a prichádzal domov až po našom rozchode. Každý

večer k nim chodila aj najbližšia suseda, pani Kováčiková. S Erikou a jej mladším bratom Filipom sme sa spočiatku len hrávali všakovaké hry, ktorých bolo u nich nadostač. Ani sme vari všetky nevyprobovali, lebo keď sme tetu videli, ako jej štrikovanie alebo háčkovanie rýchlo rástlo v ruke – raz to boli rukavice, potom čiapka, sveter, šál a všeličo iné, ani nám nedalo leniť a teta musela načínať, raz tej, potom zase druhej, raz šál, tej zas čiapku, mne sveter. Teta Poláková „štriknádle a hačkovku“ z rúk ani nevy pustila, radila, vysvetľovala, pomáhala, načínala, no bola vo svojom živle. Najťažšie nám bolo upliesť rukavice s piatimi prstami. To sme aj viackrát popárali, kým sme ich dokončili. Pri rozprávani vtipov a pri Erikinom bodrom a hlučnom smiechu bolo nám veselo. Teta svoje deti mala nesmierne rada. Pre všetko ich bozkávala. Ale aj nás mala rada, čo sme z jej milej a pohostinnej povahy vycítili. Vždy nám vedela pripraviť dáku maškrtku a ponúkať nás. Vďaka nůkala a my sme vďačnejšie prijímali. Keď som si s jej pomocou uštrikovala červený sveter s krátkymi rukávmi, nakriatla ma ešte aj na šaty... Spomenula som to doma a moja staršia sestra Božena ma veľmi prekvapila. Na Vianoce mi pod stromček kúpila u pani Trunkátovej vlnu, takú trávovozeleňú, melírovanú s bielou, vraj tú najmodernejšiu. Utekala som hneď za tetou Polákovou, aby začala moje štrikované šaty. Bolože to očiek – donekonečna, tak veru s tetinou pomocou naozaj šaty sa zrodili. Nakoniec mi na ne prištrikovala biely angorový golierik. Tak veľmi sa mi páčili, že keď som

si ich obliekla, zašla som za fotografom Hornikom, aby ma v nich odфотографoval. Schwálili mi ich, s veľkým obdivom mojej trpezlivosti, aj Oľa s Erikou. Potom som si ich obliekla aj do Matice a oslávila v nich osemnásť narodeniny. Nuž takto sme si kedysi so susedmi v pokoji a s láskou v srdci žili. Nielen so susedmi, ale aj s rodičmi, s priateľmi, v Sokole, v kostole, v divadle, v Matici, ba aj v celom Martine. Ako rada si na tieto mladé časy spomínam.

A zrazu prišla vojna – a zničila všetko. Zmizla láska, pravda, vzťahy, bohabojnosť, vďačnosť, súdržnosť... A myslievam na to, že ak ľudstvo nez múdrie a nevráti sa k Bohu a jeho zákonom, znovu sa začne vojna a to taká, že po nás už nezostane ani len ten popol. No ja, hoci už nebyvam v Martine na Björnsonke, často sa vraciam do Martina na hroby rodičov a k mojej neterke Hanke Mrázikovej a stále si ešte udržiavam tie susedské prekrásne priateľské vzťahy z Björnsonky – s Helenkou Országhovou, s Hanuľkou Ševrlovou a Lubkou Meravou. Verím, že tieto moje tri priateľky, keby som sa kedykoľvek chcela vrátiť do Martina, prijmú ma vďačne s otvorenou náručou, ako som sa už neraz o tom presvedčila.

Vám, moji drahí mladí, bohužiaľ, len krátku dobu priatelía, Oľa, Erika, Edko, Ivko sľubujem, keďže váš hrob neexistuje, najbližšie, keď pôjdem do Martina na Národný cintorín, od hrobov svojich rodičov prejdem na židovský a tam na najbližší pomník položíam štyri skalky na pamiatku nášho krátkeho, ale milého priateľstva.

MÁME ZA SEBOU ŠKOLSKÝ ROK

Uplynulý školský rok v Evanjelickej základnej škole v Martine bol bohatý na rôzne aktivity a podujatia.

Počas desiatich mesiacov sa žiaci našej školy pravidelne ráno stretávali pri ranných komunitách, kde sa mohli spolu rozprávať, zamýšľať nad Božím slovom, spievať, modliť sa, riešiť problémy. Raz v mesiaci sme sa všetci spoločne – žiaci, učitelia i vychovávatelia pod vedením školského spirituála F. Korečka – stretávali na školských bohoslužbách v kostole. Bola to dobrá príležitosť na duchovné formovanie, ako aj na reflexiu toho, čo sa preberalo za posledný mesiac na ranných komunitách. Na bohoslužbách pravidelne vystupoval školský spevokol. Sme radi, že žiakov baví chodiť na pravidelné návštevy spevokolu, ale aj slúžiť piesňou nielen počas bohoslužieb.

V septembri sme mohli v našej škole uvítať nových učiteľov a, pravdaže, nových prváčikov. Už tradične naši prváci dostali nádherné ručne vyšívané záložky od našich sestier z cirkevného zboru z krúžku ručných prác, za čo im ďakujeme. Od septembra 2008 majú školy povinnosť vypracovať školský vzdelávací program; v našej škole sme to pochopili ako novú možnosť a príležitosť. Najmä v piatom ročníku sa nám podarilo vymyslieť vcelku zaujímavý projektovo orientovaný vyučbový blok s názvom Sedem divov Turca, kde žiaci robili prieskum najzaujímavejších osobností, udalostí, miest, športov, budov v Turci a ďalších vecí a následne to spracovali do uceleného projektu vo forme prezentácie v anglickom jazyku.

V októbri boli naši piatáci testovaní nezávislým testami zo slovenského jazyka, matematiky a všeobecných predpokladov na štúdium. Umiestnili sa medzi „top-ten“ školami. Veľmi nás to teší a veríme, že budú aj naďalej rásť v poznaní, schopnostiach a zručnostiach – Bohu na slávu a druhým k službe.

December bol v znamení prípravy na Vianoce, vianočný program a burzu. Navštívili nás aj priatelia z Nórska. Už tradične sme využili sviatok Mikuláša na obdarovanie detí darčekom, ale bola to aj príležitosť vidieť riaditeľa v maske čerta a „teacher“ Ľuboša v maske Mikuláša. Niektorí žiaci nedostali len darčeky, ale ostali aj načierno pomaľovaní – žeby neboli počas roka dobrí?

Vianočný program bol veľmi dobre pripravený a žiaci urobili dve rôzne vystúpenia pre rodičov. Počas vianočnej burzy sa urobila zbierka pre potreby školy. Všetkým darcom ďakujeme za podporu a deťom za poctivú prípravu vianočnej výzdoby na vianočnú burzu.

Po dlhých vianočných prázdninách nám január a február ubehol veľmi rýchlo. Najprv bolo uzatváranie známok, chaos s vysvedčeniami spôsobený MŠ SR, vydanie vysvedčení, krátke polročné prázdniny a potom zápis prvákov. Na zápise sme mali 65 nádejných prvákov, žiaľ, pre nedostatok miesta a priestorové problémy sme nemohli akceptovať všetkých, prijali sme 44 nových žiakov.

Po zápise sme usporiadali už 3. ples našej školy. Znovu to bola príležitosť neformálne sa stretnúť. Na ples vládla uvoľnená a srdečná atmosféra, po prvýkrát vystúpil školský spevokol, ale aj žiaci, ktorí absolvovali tanečnú školu. Prekvapením bolo spoločné vystúpenie pracovníkov našej a Biblickej školy. Výťažok z plesu bol venovaný na obleky pre spevokol a na učebné pomôcky. Treba poďakovať a vyzdvihnúť organizátorov za prípravu a dobrú organizáciu tohto podujatia.

Vidieť nielen žiakov, ale aj ich učiteľov počas fašiangového karnevalu v maskách sa asi len tak každý deň nepodariť. Takáto možnosť sa naskytla vo februári. Počas karnevalu v škole učili piráti, princezné a iné rozprávkové bytosti a namiesto žiakov

sedeli v laviciach korytnačky, spidermani, policajti a mnohé iné karnevalové postavy.

V marci nás znovu navštívili priatelia z nórskej misie, ktorí pripravili program v angličtine pre našich žiakov počas hodín náboženstva a anglického jazyka. Žiaci sa v tomto mesiaci na hodinách angličtiny venovali písaniu listov pre svojich priateľov, ktorých majú na troch rôznych školách v USA.

Pôst a Veľká noc boli výbornou príležitosťou na vnútornú reflexiu, stíšenie, ale aj mobilizáciu. Počas pôstu žiaci spolu s vychovávateľkami a rodičmi pripravovali výrobky do veľkonočnej burzy. Robili tak nielen v priebehu popoludní v ŠKD, ale aj počas spoločného workshopu. Počas pôstu hľadali aj možnosti, ako by mohli pomôcť ľuďom v Stredisku evanjelickej diakonie – Dom na polceste, ktorí pomáhajú mladým ľuďom z detských domovov začleniť sa do spoločnosti po dovŕšení osemnástich rokov. Piataci napríklad pripravili hot-dogy a iné občerstvenie pre pracovníkov našej a Biblickej školy a utrženými peniazmi prispeli do spoločnej zbierky. Ostatní žiaci sa snažili odoprieť si nejakú sladkosť a prispieť z ušetrených peňazí z vreckového. Zbierka bola ukončená počas koncertu školského spevokolu, ktorý bol spojený s burzou.

V máji sme mali v jednotlivých triedach oslavy učenia, kde žiaci mohli prezentovať rodičom, čo sa naučili a čo dokážu. Už tradične sa uskutočnila v jednotlivých triedach, „čarovná noc“, kde žiaci mohli prežívať spoločne noc v škole, kde bol pre nich pripravený program. Noc bola skutočne kúzelná, lebo žiaci museli počas nej plniť rôzne úlohy na stanovištiach, kde sa stretli s rôznymi rozprávkovými bytosťami. Možno len konštatovať, že máme rovnako čarovných učiteľov, žiakov i rodičov, ktorí pri týchto aktivitách pomáhali. V tomto mesiaci sa naši štvrtáci a piataci zúčastnili na súťaži Superchyty v STV; tento program by sa mal vysielat v septembri. Piataci intenzívne pracovali na už spomínanom projekte Sedem divov Turca.

V júni sa všetci žiaci zúčastnili škôl v prírode – štvrtáci a piataci boli v Hutách a prváci, druháci a tretíci v Klačne. Prváci absolvovali týždenný plavecký výcvik.

Okrem spomínaných aktivít boli naši žiaci aktívni aj v rôznych súťažiach z matematiky, slovenského jazyka, informatiky, telesnej a výtvarnej výchovy. Piataci dosiahli výborné výsledky v súťažiach zo slovenského a z anglického jazyka. Jeden žiak postúpil do celoslovenského kola v programovaní. Štvrtáci dosiahli úspechy v športových súťažiach a v súťaži prvej pomoci. O niektorých ďalších úspechoch píše žiaci vo svojich článkoch v školskom časopise.

Škole sa podarilo v tomto školskom roku získať grant z európskych fondov v rámci výzvy „Premena tradičnej školy na modernú“. Naším zámerom je väčšia integrácia anglického jazyka do predmetov. Pre školu to znamená viac počítačov, interaktívnych tabúľ, odbornej literatúry, viacej vzdelávania pre pedagógov, intenzívnejšiu prácu na metodických listoch pre jednotlivé predmety v anglickom jazyku a zlepšenie metód a foriem práce. V konečnom dôsledku, veríme, sa zlepší podmienky pre žiakov a žiaci dostanú príležitosť zlepšiť svoje schopnosti pracovať a hovoriť v anglickom jazyku.

Dobrá správa je, že v budúcom školskom roku sa nemusíme nikam sťahovať, nové triedy budeme mať v 1. slovenskom gymnáziu. Dúfame, že v nasledujúcom roku sa nám podarí priestorové podmienky ešte vylepšiť.

Prázdniny sa blížia, tak želáme všetkým našim pedagógom a žiakom, aby si dobre odýchlí a aby sa v septembri znova s chuťou vrátili do školy.

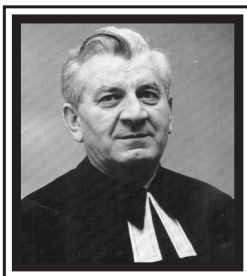
Ďakujeme všetkým za podporu a pomoc počas celého školského roka.

JOZEF SOPOLIGA,
riaditeľ

Pred dvadsiatimi rokmi zomrel dlhoročný
martinský evanjelický farár

DOC. DR. JÁN ŠTANCEL

*19. máj 1928 Rakša

†13. jún 1989 Martin

ev. a. v. kaplán v Pozdišovciach a v Novom Meste nad Váhom
ev. a. v. farár v Dolnom Srní (1957–1966) a v Martine (1966–1989).

Študoval na gymnáziu v Kláštore pod Znievom
a na Slovenskej evanjelickej teologickej fakulte v Bratislave.

Ordinovaný bol v roku 1953 v Bratislave.

Postgraduálne teologické štúdiá absolvoval roku 1978 v Heidelbergu.

Roku 1980 obhájil dizertačnú prácu na tému

Pastorácia ako komunikácia

a bol promován na doktora teológie.

Roku 1987 sa habilitoval na docenta a viedol Katedru praktickej teológie
na Slovenskej evanjelickej teologickej fakulte.

Pôsobil ako výkonný redaktor Služby slova

a od roku 1988 aj ako šéfredaktor Cirkevných listov.

V Martine pôsobil ako farár vo veľmi ťažkom ateistickom období.

S manželkou Zuzanou Štanclovou, ktorá pôsobila v Martine
ako kaplánka

a po manželovej smrti ako farárka, sa zaslúžil o generálnu obnovu
martinského evanjelického kostola, nový organ, chrámovú dlažbu a i.

14. júna 2009 sa pri príležitosti smútočného jubilea

doc. Dr. Jána Štancľa uskutočnili spomienkové služby Božie.

Text kázne zosnulého, ktorú predniesol

ako vôbec prvú svoju kázeň 6. 11. 1966 v Martine,

predniesla sestra farárka Zuzana Štanclová.

Životopis zosnulého z jej pera prečítal zborový farár Milan Kubík.

Po službách Božích sa konal spomienkový pietny akt
s modlitbou a piesňami pri hrobe zosnulého na Národnom cintoríne
v Martine.

VY STE MOJI PRIATELIA!

12. nedeľa po Sv. Trojici

6. november 1966

Prvá kázeň Dr. Jána Štancla v Martine

Vďaka, Bože, za tú milosť,
čo od detstva pevne chráni
a pre Teba chce zachovať
v svätom, čistom obcovaní.
Ach, rozhojni lásku a uč
rozoznať zlé od dobrého,
konať, jak nám káže príklad
Spasiteľa premilého! Amen.

Toto je moje prikázanie, aby ste sa vzájomne milovali, ako som vás ja miloval. Nikto nemôže väčšmi milovať, ako keď život položí za svojich priateľov. Vy ste moji priatelia, ak konáte, čo vám prikazujem; nenazývam vás viac sluhami, pretože sluha nevie, čo robí jeho pán. Nazval som vás priateľmi, pretože všetko som vám oznámil, čo som počul od svojho Otca. Nie vy ste si mňa vyvolili, ale ja som si vyvolil vás, aby ste šli a prinášali ovocie a vaše ovocie aby zostávalo, tak aby vám Otec dal, čokoľvek by ste v mojom mene prosili od Neho.

Prikazujem vám, aby ste sa milovali.

J 15, 12–16

Bratia a sestry v Pánu!

Stará zmluva nám predstavuje mnoho veľkých Božích mužov. Či už pozrieme na Abraháma, Samuela, Dávida, Izaiáša, Daniela, vždy sa nám pred zrak vybavujú s týmito mužmi veľké dejiny národa Izraelského. Ale všetkých týchto mužov výrazne prevyšoval Boží muž Mojžiš! Najlepšie sa to prejavilo po jeho smrti: Nepovstal taký prorok ako Mojžiš – tvrdilo sa.

Čo bolo zvláštne na Mojžišovi? Čo robilo tohto muža takým jedinečným? Odpoveď nám dáva 2M 33, kde čítame: Boh hovoril s Mojžišom tvárou v tvár, ako hovorí človek so svojim priateľom.

Úžasné slovo! Večný, všemohúci, spravodlivý Boh hovoril s Mojžišom, s človekom smrteľným, slabým a hriešnym, a to tak ako s priateľom, pred ktorým nemá žiadne tajomstvá – jemu sa zdovril so všetkým!

Avšak to, čo v Starej zmluve bolo výnimkou, v Novej zmluve stalo sa pravidlom. Tam Boh hovoril s Mojžišom, tu Boh hovorí s nami: Vy ste moji priatelia!

Toto slovo nášho Pána je:

1. potešujúcim divom,
2. nádhernou výsadou,
3. svätým záväzkom.

Opravdivé priateľstvo medzi ľuďmi je už vzácnosťou! Ako málo dobrých priateľov má človek, to vidieť najmä v utrpe-

ní a v biede. Tu vidieť, že priateľstvo mnohých našich priateľov je len fasádou alebo egoizmom. Jób to veľmi dobre spoznal i pocítil, keď sa musel žalovať: Priatelia moji na mňa zabudli. Aj Šalamún poznal úskalie priateľstva: Dobro robí mnoho priateľov, ale chudoba je od priateľov zabúdaná.

A preto tým jasnejšie nám svieti vzácný príklad skutočného priateľstva, ktoré poznáme zas medzi Dávidom a Jonathanom: Zviazal svoje srdce Jonathan so srdcom Dávidovým, miloval ho viac ako svoje vlastné srdce.

My sa často otázkou priateľstva zaoberáme, a práve preto nám bude podivné Kristovo slovo: Vy ste moji priatelia.

Pre takéto priateľstvo nemáme na svete príklad. Prečo neboli priateľmi Saul a Dávid? Predpokladom opravdivého priateľstva je vzájomná láska. A Saul nenávidel Dávida. Preto sa nemohlo vytvoriť medzi nimi priateľstvo ani vtedy, keby bol Dávid tisíckrát povedal Saulovi: Ty si môj priateľ!

Ale Pán Ježiš Kristus hovorí k nám ľuďom – teda k hriešnikom: Vy ste moji priatelia!

Pán to povedal i napriek tomu, že ľudský hriech je nepriateľstvom voči Pánu Bohu. Teda ako základ pravého priateľstva platí slovo Kristovo: Vy ste moji priatelia!

Na toto nesmieme nikdy zabudnúť! Priateľstvo Kristovo je niečo, čo je plné jednostrannosti! On tiež povedal: Nie vy ste si vyvolili mňa, ale ja som si vyvolil vás.

Teda nehovorí, že budeme, ale že sme priatelia. To je div Kristovej lásky! Nikto nemôže väčšmi milovať, ako keď dušu – život položí za svojich priateľov.

Pán za svojich priateľov zomrel, za ich hriechy zaplatil, premohol smrť a od smrti zachránil. A tu dokázal, že

pre priateľstvo z Jeho strany je už všetko vykonané! Preto môžeme Jeho priateľstvo nazvať priateľstvom milosti!

Vy ste moji priatelia!

Nieto slova, ktoré by nás mohlo viac zahanbiť, ale aj väčšmi potešiť. Luther o tomto povedal: Je to milé a sladké slovo, že nás Boh menuje svojimi priateľmi. Ale preto sme Jeho priateľmi, že nás On za priateľov uznal. On za toto priateľstvo zomrel.

Vy ste moji priatelia!

Div tohto priateľstva je divom od Betlehema, ako je povedané: Radujte sa, že nás tak vyvýšil a urobil s nami priateľstvo. Je to div Golgoty: Baránok je veľký priateľ, ktorého Boh vyvolil, aby išiel k hriešnikom. Áno, div Jeho priateľstva, je div Jeho zastupiteľskej obeti, skrze ktorú nás zachránil z biedy a ztratenia.

Kristovo priateľstvo je potešujúcim divom, ktoré nám dáva nádhernú výsadu!

Nenazývam vás viac sluhami.

Raz hovorí, že sme dietkami, ako je napísané: Neprijali ste ducha otroctva, aby ste sa báli, ale prijali ste Ducha synovstva, skrze ktorého voláme Abba čiže Otče.

Potom už nie sme sluhovia, ale: Sme dietky a tak dedičia, teda dedičia Boží a spoludedičia Kristovi, ktorí v dome Pána naveky zostanú.

V našom odseku menuje Spasiteľ tri základy, podľa ktorých už nie sme viac sluhami:

Sluha nevie, čo robí jeho pán!

Ale nám hovorí: Vy ste moji priatelia, keď všetko, čo počujete od môjho Otca, to konáte.

Pán dáva svojim sluhom rozkazy a posíla ich. Aj nás Pán posíla, lebo nám dôveruje.

...aby ste šli a prinášali ovocie.

On to nerobí ako falošní priatelia,

ktorí hovoria druhým do oči len príjemné veci. On to nerobí tak. On nám neustále odhaľuje naše slabosti, ale nie k záhube, ale k pomoci.

Všetko som vám oznámil, čo som počul od svojho Otca.

Nič pred nami neskrýva. On nám dokonale zjavil Otcovskú lásku a milosť, tajomstvo kríža, cestu viery i nádheru večného života.

Keďže nám Pán všetko zjavil ako Priateľ – priateľom, aj my sme povinní ako kresťanskí rodičia všetko zjavíť svojim dieťkam o Pánu Ježišovi. Zjavíme im to tým, že im budeme rozprávať o Spasiteľovi, že sa budeme s nimi modliť k Spasiteľovi, že ich budeme vodiť do chrámu k nohám Spasiteľovým. Ak toto nevieme vykonať pre tých najbližších, tak sme nepriateľmi svojich dieťok.

Pán hovorí s nami ako človek so svojim priateľom. To je naša vznešená výsada. My máme toto priateľské právo: môžeme s Pánom hovoriť ako so svojim priateľom. Aj my Jemu môžeme povedať všetko, všetko, čo nás znepokojuje, čo nám chýba, čo nás ochudobňuje. Veď On sám povedal: ...tak aby vám Otec dal, čokoľvek by ste v mojom mene prosili.

Prosme teda v Jeho mene.

Naše priateľstvo s Kristom nám tiež ukladá svätý záväzok! Sme Jeho priateľmi? Zostáva On ešte naším Pánom? Jeho priateľstvo nás zaväzuje nielen poslušnosťou, ale aj výsadou k poslušnosti, keď hovorí: Vy ste moji priatelia, robte, čo od vás požadujem!

A čo od nás žiada?

To je moje prikázanie, aby ste sa vzájomne milovali, ako som vás ja miloval!

Keď je láska Kristova dôsledkom, potom naša láska musí byť poznávacím znamením, že sme Ježišovi priatelia. Veď Ježiš nepovedal: Ja som váš pria-

teľ, ale vy ste moji priatelia. Tým chce ukázať, že priateľstvo medzi Ním a nami je niečo celkom jednostranné, ale jednostranným nesmie zostať. Jeho láska musí prinášať ovocie v našom srdci, v našom živote: Ja som vás ustanovil, aby ste šli a prinášali ovocie a vaše ovocie aby zostávalo.

Pravá láska sa musí osvedčiť! Matka nemyslí len na lásku, ale miluje, keď pre svoje dieťa stráda od rána do noci. Športovec nielen miluje šport, ale sa v ňom aj zdokonaľuje.

Tak je to aj s láskou ku Kristovi! Táto láska sa musí bezpodmienečne dokázať.

Kresťan nemôže povedať, že ju nemá kde dokazovať. Pán Ježiš nám hovorí: Čo ste urobili týmto mojim najmenším, mne ste urobili – ak milujeme Pána – potom preukážeme aj lásku týmto bratom. Ak nemáme čas – potom nemilujeme Pána, lebo láska si vždy musí nájsť čas!

Ak nevieme, čo máme hovoriť, aby sme mohli preukázať lásku zarmúteným, chorým, váhavým, poblúdeným – otvoríme Bibliu a tam v nej nájdeme slovo, ktoré vie potešiť zarmútených, posilniť chorých, napomenúť váhavých, na správnu cestu uviesť poblúdených.

Ale treba len jedno odstrániť z našej cesty: on nám nie je sympatický, on má nízke vzdelanie, on má pochybné povolanie. Tieto prekážky musíme v prvom rade odstrániť a potom budeme vedieť lásku dokazovať! Ak toto nevykonáme – zarmútíme Pána. Veď ani naše hriechy nie sú Jemu sympatické, a predsa nás miluje a nazýva priateľmi. Nezabudnime, ako nás On miluje: Vy sa navzájom milujte, ako som vás ja miloval.

Odstráňme všetky prekážky, čo stoja v ceste tejto láske. Potom bude to opravdivé a skutočné priateľstvo vládnuť na tomto svete. K tomuto dávaj nám, Bože, denne hojnosť síl skrze svojho Svätého Ducha. Amen!

LIST PREDSEDNÍCTVU MATICE SLOVENSKEJ

P. T.

Predsedníctvo Matice slovenskej

Podpísaní členovia presbyterstva Evanjelického a. v. zboru v Martine, zástupcovia Biblickej školy v Martine a Združenia evanjelickej inteligencie Liptovsko-oravského a Turčianskeho seniorátu ECAV, v zastúpení členstva a pracovníkov podpísaných subjektov prijali spoločne stanovisko, ktoré si Vám dovoľujeme adresovať a nadviazať tak na ústne protesty a postoje našich členov a sympatizantov, ako aj na otvorený list Predsedníctva ECAV Matici slovenskej z 19. marca 2009, a to proti spôsobu, akým bolo vydané vo Vydavateľstve Matice slovenskej v roku 2008 dielo Konštantína Čulena *V amerických zaisťovacích táboroch. Z denníkov Konštantína Čulena (6. jún 1945 – 30. apríl 1946)*.

Máme na to celý rad dôvodov. V období vojnovjej Slovenskej republiky boli mnohí z našich predchodcov perzekvovaní a väznení. Mnohí zahynuli. Za všetky dva príklady: nezabudnuteľný farár martinského evanjelického zboru Jozef Bučko zomrel v nacistickom koncentračnom tábore v Ebensee a vďačne pamätaný ev. a. v. farár – senior Ján Bakoss, za čas martinský kaplán, bol popravený nacistickou guľkou na martinských Podstráňach. Boli to mravne čísi ľudia, biblické charaktery. Aj preto sme na každé osočovanie ich občianskeho konania, ktoré patrilo a patrí k všeobecne uznávanej legitímite protinacistických i protitotalitných postojov, mimoriadne citliví. Medzi také prejavy zaraďujeme so všetkou vážnosťou i reči o „krvilačných“ evanjelikoch v denníkoch Konštantína Čulena.

Nenamietame voči slobode slova, tým menej proti legitímnemu vydávaniu his-

torických dokladov, dokumentov alebo pamätí či denníkov, akými sú aj denníky Konštantína Čulena. Je obvyklou praxou vydávať také dokumenty. No vo vyspelých spoločnostiach sa podobné edície pripravujú v súlade s objektívnym vedeckým poznaním, to znamená spôsobom, ktorý predstaví súhrn vedeckých znalostí a bibliografiu k téme tak, aby si akýkoľvek čitateľ mohol utvoriť prostredníctvom dostupných materiálov či dokumentov, osobitne vedeckej literatúry, objektívny postoj k téme. Práve toto sa pri vydávaní diela Konštantína Čulena nestalo. A to je, ako hovoria renomovaní slovenskí historici, napríklad všeobecne rešpektovaný Milan Zemko, nehoráznosť. Vydavateľstvo Matice slovenskej a zrejme ani jej kompetentní predstavitelia nezaujali k otázke edičnej prípravy aparátu diela štandardný postoj, pretože kniha nie je vybavená ani kritickým aparátom, ani serióznym komentárom. Obe úvodné state k Čulenej knihe, napísané historikmi vojnovjej Slovenskej republiky, „prehľadli“, že kniha obsahuje pasáže, ktoré podľa nášho presvedčenia podnecujú k náboženskej neznášanlivosti a nenávisťi, a boli arogantnou reklamou knihy zneužitá na vyvolávanie protievanjelických nálad spôsobom, ktorý Ústava, ako aj zákonodarstvo Slovenskej republiky zakazujú. Máme na mysli najmä jednoznačnú dikciu § 423 Zákona č. 300/2005 Zb. Trestného zákona, respektíve § 4 Zákona o Združovaní občanov 83/1990 Zb., a to podľa aktualizovaného úplného znenia z roku 2008.

Nemožno sa čudovať, že predmetná kniha vyvolala pobúrenie medzi evanjelikmi, ktorých Čulen „privlastkuje“ ako „krvilačných“ a prisudzuje im celý

rad negatívnych, vyslovene odporných vlastností. Čo je zvlášť neprijateľné, tajomník Matice slovenskej Peter Mulík to v nedávnych dňoch ešte „pritvrdí“: podľa tlače v reakcii na stanoviská evanjelikov, ktorí by mali byť podľa Čulena predstaviteľmi krvilačnosti a nositeľmi ďalších negatívnych vlastností v slovenskom národe a ktorí listom vedenia ECAV proti tomu protestovali, uvedie: „V globále to sedí!“ (pozri monitoring tlače na www.matica.sk). – Toto nemohol, toto nemôže povedať súdny človek, nieto ešte predstaviteľ Matice slovenskej.

Takéto postoje a prívlastky rozhodne odmietame. Chceme, a to z pozícií nemanipulovanej historickej vedy, jasne zdôrazniť, že všeobecné označenie evanjelických kresťanov ako „krvilačných“ vonkoncom nezodpovedá historickej skutočnosti, a to ani v takom ohľade, ak sa aj medzi evanjelikmi – tak, ako v kresťanských cirkvách vôbec – našli alebo nájdu ľudia, ktorí prestupovali a prestupujú božské alebo ľudské zákony. Od tých sa ako evanjelickí kresťania dištancujeme. Na druhej strane chceme aj pri tejto príležitosti dôrazne vyznať, že naším krédom tak v cirkvi, v národe, ako i medzi členmi podpísaných korporácií je evanjeliové prikázanie: *Miluj blížneho svojho ako seba samého!* Tohto prikázania Pána Ježiša Krista sa usilujeme pridržať aj v našej činnosti. Napríklad v rámci jedenástich ročníkov Duchovných hodnôt pre dnešok (1998–2008), ale i na iných desiatkach našich podujatí, vrátane takých, ktoré sa uskutočnili za účasti Matice slovenskej, sa ani raz nestalo, aby ktokoľvek kohokoľvek pobúril *znevažovaním, výsmechom, pýchou* či inými postojmi, ktoré by sa týkali kresťanov iných cirkví alebo neveriacich. Práve naopak: vyzdvihujeme duchovné hodnoty, ktoré by mali byť drahé i Matici slovenskej, obzvlášť nám vzácnu moy-

sesovsko-kuzmányovskú tradíciu. Tieto postoje za nás pred časom veľmi presne vyjadril nedávno zosnulý Milan Rúfus, keď na protest proti postupu Matice slovenskej pri slávnostiach Ľudovíta Štúra v Uhrovci v liste Výboru MS 30. 10. 1990 napísal: *Matica slovenská vplávala do takých evidentne politických vôd, že by bolo možno čistejšie, keby sa rovno vyhlásila za politickú stranu.*

Matici slovenskej pripomíname tento list Milana Rúfusa, rovnako odkaz veľkých zakladateľov Matice slovenskej, ktorí Slovákov integrovali a nerozdeľovali, ako to robí Čulenova kniha, ktorá nezakryto podnecuje k nenávisti voči „náboženskej skupine“ – v tomto prípade voči Evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku, čo Slovenská republika zakazuje.

V tejto súvislosti sa právom pýtame: Či to neboli naši predkovia, členovia nášho zboru na čele s memorandovým farárom Jozef Horváthom, ktorí dokázali nájsť odvahu a otvoriť martinský evanjelický dvor pre slávne, Slovákov zjednocujúce Memorandum národa slovenského v roku 1861? Veď aj zásluhou odvahy našich otcov sa mohla zrodiť Matica slovenská. Tým viac nás nielen zarmucuje spôsob vydania Čulenovej knihy, ale vedie i k ostrému protestu proti akémukoľvek nekorektnému vydávaniu historických dokumentov, nech sa uskutoční na akejkolvek pôde a pri akejkolvek príležitosti.

Z tohto dôvodu Vás žiadame, a to v mene všetkých členov našich korporácií, aby ste pristúpili k vážnemu vykonávaniu matičnej činnosti, a to na zásadách skutočnej nadstraníckosti a nadkonfesijnosti, ktorú aj my uznávame – slovami Milana Rúfusa povedané: *Kedykoľvek ma bude MS potrebovať na poli slovenskej kultúry, teda tam, kde som ju v predstavách vždy videl – rád pomôžem.* Toto je aj naše presvedčenie.

Na tomto základe žiadame od Matice slovenskej ospravedlnenie voči členom ECAV, ktorí si vydanie Čulenovej knihy v tej podobe, v akej vyšla, od Matice slovenskej nezaslúžili a už vonkoncom si nezaslúžia nehistorické, doslova absurdné a vyslovene nekresťanské hodnotenie evanjelikov.

S úctou voči historickej tradícii Matice slovenskej, ktorá v minulosti dokázala prekonávať nenávisť a spájať rozličné smery v kresťanstve i národe slovenskom.

V Martine 2. 4. 2009

V zastúpení Cirkevného zboru ECAV v Martine

Mgr. JÁN HROBOŇ, zborový farár, v. r.
Mgr. MILAN KUBÍK, zborový farár, v. r.
Ing. MILAN BRUNCKO, zborový dozorca, v. r.

V zastúpení Biblickej školy v Martine

Mgr. Michal VALČO, riaditeľ, v. r.

V zastúpení Združenia evanjelickej inteligencie Liptovsko-oravského a Turčianskeho seniorátu ECAV

Doc. Dr. MILOŠ KOVAČKA, PhD., v. r.

K listu sa pripojil

Cirkevný zbor ECAV v Bratislave

V zastúpení Mgr. MICHAL ZAJDEN, predsedajúci farár

Na vedomie:

Doc. JUDr. RÓBERT FICO, CSc.,
predseda vlády SR
Doc. Dr. DUŠAN ČAPLOVIČ, DrSc.,
podpredseda vlády SR
Mgr. MAREK MAĐARIČ,
minister kultúry SR
Mgr. MILOŠ KLÁTIK, PhD.,
generálny biskup ECAV na Slovensku
Ing. PAVOL DELINGA, CSc.,
generálny dozorca ECAV
Mgr. SAMUEL MIŠIAK, PhD.,
em. senior ECAV a člen Výboru MS

Predstavitelia MS navštívili GBÚ ECAV

Predseda Matice slovenskej Jozefa Markuša spolu s podpredsedom MS Alexandrom Števíkom a podpredsedom prezidia MS Igorom Štefanom Kovačovičom na ich vlastnú žiadosť 11. júna 2009 prijal na Generálnom biskupskom úrade ECAV v Bratislave generálny biskup Miloš Klátik za prítomnosti riaditeľa GBÚ Dušana Vagaského a tajomníčky pre mediálnu komunikáciu Edity Škodovej. Obe strany si v rozhovore vyjasnili stanoviská k spornej knihe Konštantína Čulena, ktorej vydanie vo Vydavateľstve Matice slovenskej pobúrilo evanjelickú verejnosť.

Predseda Matice slovenskej zopakoval svoje stanovisko z jeho otvoreného listu, že si uvedomuje chyby, ku ktorým došlo pri vydaní tejto knihy, a ospravedľňuje sa za ne. Aj on sám bol pobúrený niektorými pasážami, ktoré však čítal ex post, keďže vydanie knihy nešlo cez neho. Vyjadril nádej, že maticári – národovci s kresťanským zameraním – budú môcť v budúcnosti spolupracovať s našou cirkvou a spoločne zápasíť za náš národ a cirkev.

Generálny biskup zdôraznil, že na poli slovenského národa pracuje aj ECAV, ktorú tvorili a tvoria evanjelici s národným povedomím. Brat biskup znovu tlmočil početné negatívne názory evanjelikov vyjadrené písomne aj pri vzájomných stretnutiach s ním. Zdôraznil, že za slovami musia nasledovať činy. Jednoznačne sme proti vydávaniu podobných sporných kníh, a navyše bez adekvátneho sprievodného komentára od renomovaných historikov.

Prevzaté z webovej stránky
www.ecav.sk

Z KNIHY TESNOU BRÁNOU

1. nedela po Svätej Trojici (autorka: Anna Jakušová)

- ❖ Sviatocný verš: Kristus hovorí Svojim učeníkom: *Kto vás počúva, mňa počúva; a kto vami pohŕda, mnou pohŕda.* (Lukáš 10, 16)
- ❖ *Po spravodlivých cestách vodí ma pre Svoje meno.* (Žalm 23, 3)
- ❖ Kristus hovorí v podobenstve: *Keď vyženie všetky Svoje (ovce), ide pred nimi a ovce ho nasledujú, pretože poznajú jeho hlas.* (Ján 10, 4)
- ❖ Text na zamyslenie: Lukáš 16, 19–31

Väčšina súčasnej slovenskej populácie pozná televíznu reláciu „Smotánka“, ktorá je založená na sledovaní a prezentácii spoločenského života – najmä slovenskej elity. Divák však viac ako vzdelávateľné informácie získava ukážky spôsobov zábavy, nadväzovania kontaktov a hodnotenie šiat jednotlivcov či pripraveného menu, ktoré sú, ako inak, finančne náročné. Boháč z podobenstva bol akýmsi prototypom spoločnosti, ktorej heslom je: „Jedzme, pime, zabávajme sa!“ Záležalo mu na pekných šatách zhotovených z kvalitných materiálov a bol aj dobrým gurmánom. Hodoval každý deň skvostne, nič ho netrápilo. Žiadne napomínajúce slová, žiadne poučujúce kázne, žiadne Písmo. To všetko bolo určené pre iných. Pre neho boli len drahé šaty, dobré jedlo a zábava. A postavenie nižšej vrstvy, napríklad takého Lazára? To mu bolo na míle vzdialené, aj keď ho mohol mať dennodenne pred očami. To by musel vyjsť zo svojho paláca s otvorenými očami. Vtedy by uvidel, že ten chudák leží každý deň pred jeho dverami, aby sa nasýtil aspoň odpadkami z jeho stola. Videl by, že Lazárovým ošetrojúcim personálom boli psy, ktoré mu lízali rany spôsobené vredmi. No aj pre boháča prišla hodina pravdy. Dokázal ju však spoznať až vtedy, keď už bolo neskoro na nápravu. Vtedy zistil, do akého omylu uviedol svoj život.

Akým spôsobom vieme my svoj život? Možno nie sme až takí tvrdí a nekompromisní, ako bol boháč, možno naša samolúbošť je poprikrývaná rôznymi plástikmi kresťanských foriem života, no predsa, keby sme ich odložili, na naše veľké prekvapenie by sme ju v našom srdci našli. Našli by sme ju sami v sebe – v nás! To je nepríjemné zistenie, ale veľmi prospešné.

Čítajme a počúvajme Božie slovo s otvoreným srdcom, kým je nám daný čas milosti, aby sme nežili vo falošných ilúziách a raz neboli rozčarovaní z hodnotenia, ktoré vystaví o nás Ten, pred ktorým nie je možné nič utajiť, náš Boh.

Cnosť je sýtiť lačného, / povinnosť nahých odievať, / prijať opusteného, / nemocného navštevovať; / venovať sa aj duši / bližneho sa tiež sluší. (Evanjelický spevník 549)

Žalm 34, 2–11 :: 1. Jánov 4, 16B–21 :: Žalm 13

MODLIME SA ZA EVANJELICKÉ ZÁKLADNÉ ŠKOLY!
MODLIME SA ZA EVANJELICKÚ ZÁKLADNÚ ŠKOLU V MARTINE!

POCTA MILANOVI RÚFUSOVI

Aj v našom martinskom evanjelickom kostole sa 31. mája zastavili na svojej ceste členovia Detského speváckeho zboru Slovenského rozhlasu s programom *Deti spievajú básnikovi*. Zbor sa predstavil programom s názvom *Deti spievajú básnikovi* pod mottom Rúfusovho verša „*Básnik a dieťa? To sú dvojčatá*“ aj so svojou kmeňovou klaviristkou Danielou Paľovou a nádejnou sopranistkou Katarínou Krčmárovou. Zazneli slávne zborové diela svetových majstrov (*Óda na radost'* L. van Beethovena, zbor z opery *Figarova svadba* W. A. Mozarta, *Panis angelicus* C. Francka a ďalšie). Základ programu však tvorili diela slovenských autorov, napr. cyklus na originálne detské texty *Deti píšú Bohu* od Juraja Hatrika. V slovenskej premiére zazneli *Biblické piesne* od Víťazoslava Kubičku (sólo spievala Katarína Krčmárová). Zbor uviedol aj výber z Rúfusových *Modlitbičiek*, ktoré zhudobnil Igor Bážlik. Básne Milana Rúfusa zarecitoval renomovaný recitátor Ulrich Ulmann.

Pozorné martinské publikum podporilo spontánne vystúpenie všetkých účinkujúcich početnou účasťou a nadšeným, srdečným prijatím. Koncert pozdravil náš zborový farár Ján Hroboň.

Spoluorganizátormi koncertného turné boli evanjelické cirkevné zbory v Kežmarku, Dolnom Kubíne, Liptovskom Mikuláši, Martine a Bratislave, Mestské kultúrne stredisko Kežmarok, mestá Kežmarok, Dolný Kubín, Liptovský Mikuláš a Martin. Turné pod záštitou riaditeľky Slovenského rozhlasu Miloslavy Zemkovej podporilo aj Ministerstvo kultúry SR a Tatralandia Liptovský Mikuláš.

Záverečný koncert sa konal v Novom evanjelickom kostole v Bratislave v nedeľu 7. júna 2009 a skončil sa (podobne ako u nás v Martine) zaslúženým applauzom.

(zb)

UDALOSTI ZO ŽIVOTA NÁŠHO CIRKEVNÉHO ZBORU V APRÍLI, MÁJI A JÚNI 2009

- V pôstnom čase zorganizovali pedagógovia Evanjelickej základnej školy v spolupráci s Evanjelickým cirkevným zborom v Martine reťaz stretnutí, začínajúcich sa prednáškou B. Hrobna o starozmluvnom pôvode a koreňoch Veľkej noci. Ďalším v rade spoločných stretnutí boli tvorivé veľkonočné dielne, do ktorých sa zapojilo veľa detí, rodičov a starých rodičov našich školopovinných detí. Ich hlavným cieľom bolo vyrobiť darčekové predmety, ktoré sa následne predávali po veľkonočnom koncerte v Biblickej škole 2. apríla. Súčasťou koncertu detí bolo okrem piesní aj biblické slovo, dramatizácia biblického príbehu, modlitby a požehnanie detí. Finančný výťažok z predaja výrobkov vytvorených na veľkonočnej burze bol priamo na mieste odovzdaný Stredisku evanjelickej diakonie, konkrétne útluku vo Veľkom Slavkove „Dom na pol ceste“. Všetci zúčastnení sa veľmi tešime z toho, že sme súčasťou spoločenstva ľudí oslavujúcich nášho Pána. Sme šťastní, že spoločné hmotné dary, ktorých sme sa v pôstnom čase zriekli, môžu byť pomocou pre tých, ktorým sa v živote nedostáva takého veľkého požehnanie ako nám. Po koncerte bola vyzbieraná suma 198 €; ďalšie financie pre Dom na pol ceste detí zbierali do svojich „pôstnych škatuliek“. Tieto financie poputujú na ich účet alebo deti navštívia Dom na polceste vo Veľkom Slavkove osobne.
- V piatok 17. apríla sa uskutočnilo v našom kostole vystúpenie spevokolu Ichthys – študentov Evanjelickej bohosloveckej fakulty v Bratislave.
- V nedeľu 26. apríla sme mali slávnostné služby Božie pri príležitosti 100. výročia narodenia Júliusa Barča-Ivana. Káznou slova Božieho poslužil Mgr. Michal Zajden, ev. farár z Bratislavy. Príspevok o živote a diele Júliusa Barča-Ivana predniesol Július Vanovič, DrSc.
- Od 6. mája sme sa začali každú stredu stretávať v zborovej sieni na spoločných modlitbách, ktoré sú pokračovaním pôstnych modlitebných stretnutí. Tiež sme sa stretávali každý večer od Vstúpenia do Svätodušnej nedele.
- 24. mája sme mali slávnosť konfirmácie, ktorou sme prijali pätnásť konfirmandov medzi dospelých členov nášho cirkevného zboru.
- 31. mája vystúpil v našom kostole Detský spevácky zbor Slovenského rozhlasu na počesť básnika Milana Rúfusa.
- 5. júna sa uskutočnil v Biblickej škole misijný večer s manželmi Kaczmarczykovicami. Hovorili o svojich misijných skúsenostiach v Afrike, poslužili aj svedectvami a piesňami.
- Od 26. mája do 7. júna sme rekonštruovali kostolnícky byt. Výdatne nám pomáhali naši priatelia z USA, za čo im patrí srdečná vďaka. Nezahabnili sa ani brigádnici z našich radov a rodiny, ktoré sa starali o desiaty a obedy.
- V nedeľu 7. júna bolo v našom chráme stretnutie detských spevokolov spolu so sľubom nových členov seniorálneho presbyterstva.

ČO PLÁNUJEME NA LETO?

Mládežnícky tábor vo Veľkom Slavkove: 19. – 24. júl 2009

Detský tábor v Heľpe: 27. júl – 1. august 2009

Letný pobyt pre staršiu mládež a mladé rodiny vo Veľkom Slavkove: 11. – 16. august 2009

Biblická škola pripravuje:

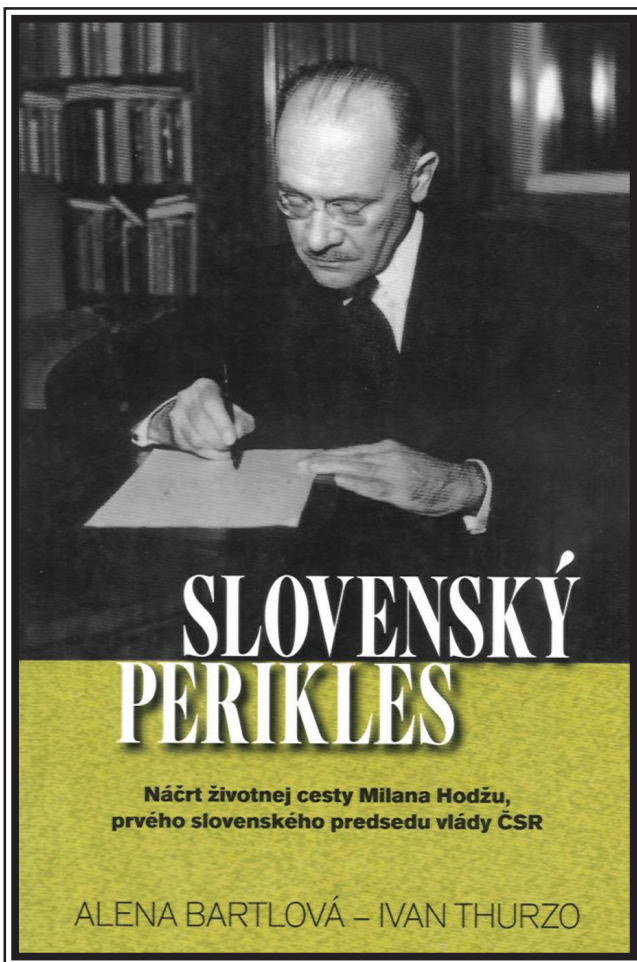
Letná biblická škola pre deti: 6. – 10. júl 2009

Letný kemp pre stredoškolskú mládež: 18. – 24. júl 2009

Kurzy anglického jazyka: 13. – 24. júl 2009

27. júl – 7. august 2009

Združenie evanjelickej inteligencie Liptovsko-oravského a Turčianskeho seniorátu pripravuje XII. Duchovné hodnoty pre dnešok: Liptovský Mikuláš 1. augusta 2009

SLOVENSKÝ PERIKLES

**Náčrt životnej cesty Milana Hodžu,
prvého slovenského predsedu vlády ČSR**

ALENA BARTLOVÁ – IVAN THURZO

MARTINSKÝ EVANJELIK

Časopis Evanjelického a. v. cirkevného zboru v Martine.

Redakčná rada:

Ján Hroboň, Mária Hroboňová, Peter Ďurík, Miloš Kovačka, Alžbeta Stančevová-Kátlovská.

Vychádza šesťkrát do roka.

Redakcia a administrácia: Ev. a. v. farský úrad v Martine, Memorandové námestie

www.ecavmt.sk, www.bsmt.sk, www.ezsmt.sk

Registračné číslo: FKOMT 94/01176